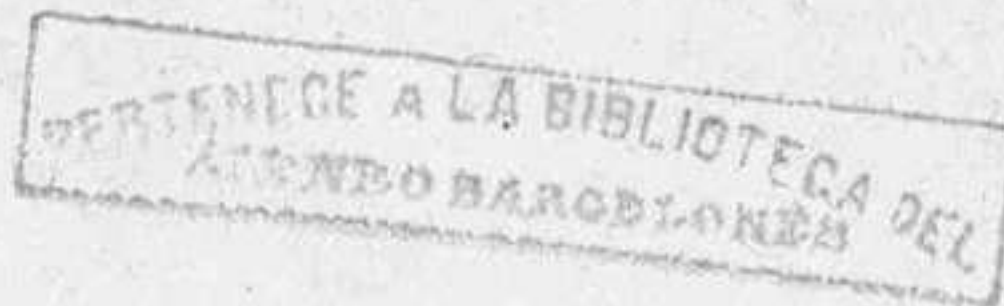

PASQUA

FAUST

Devalla, surt de ton vell estoig, copa de puríssim cristall, per tant temps oblidada! Tu brillavas en las diadas de mos pares; tu alegravas als seriosos convidats passant de má en má; l'elegancia y la riquesa de tas nombrosas figuras, el dever del bevedor d'esplicarlas en vers y de buydarte d'un sol cop me recordan las nits de ma juvenesa; avuy no t'oferiré a cap vehí, no faré ostentació d'enginy ab motiu de tos ornaments; heusaquí un licor que dona una prompta ubriaguesa; ja t'ha omplerta fins al cayre ab sa negra onada. Aqueixa suprema libació qu'he preparat, qu'he escullit, are ab tota l'ánima y com una salutació solemnial, la duch al endemá! (*Acosta la copa a sos llavis. Se senten las campanas y cants a chor*).

CHOR D'ÀNGELS

El Christ ha ressucitat! Que s'alegri el mortal, prèns en las cadenas del pecat funest, traydor, hereditari!

FAUST

Quín zumzeig pregon, quín esclat de sons arrenca ab violencia la copa de mos llavis? Campanas murmuradoras, anuncíeu ja la primera hora de la Pasqua? Y vosaltres, chors, entoneu ja'l cant consolador que las veus dels àngels feren sentir temps há en la nit funeraria, com penyora d'una nova aliansa?

CHOR DE DONAS

L'embaumárem ab aromes; nosaltras, sas fidels, l'enterrarem, y el cobrirem cuidadosament ab venas y un llensol, mes ay, no trovém ja al Christ en aqueix lloch!

CHOR D' ÀNGELS

El Christ ha ressucitat! Dítxós el que estima, el qu'ha vensut la prova dolorosa, penible y saludable!

FAUST

Accents celestials, poderosos y suaus! perquè'm cerqueu entre la pols? Aneu a ressonar aprop dels mortals dócils. Sento vostre missatge però'm manca la fè; y el miracle es el fill predilecte de la fè. No goso aspirar a aqueixas esferas ahont ressona la bona nova; y no obstant aqueixos accents a qual sò estich avesat desde l'infantesa, avuy me cridan encare vers la vida. En altre temps la besada del amor celestial devallava sobre mí en el solem-nial repos del Sabat; la grave armonía de las campanas s'omplía de pres-sentiments y la pregaria m'era un goig ardent; un desitj dols e inefable m'empenyia a través dels boscos y las pradas, y entre mil llágrimas abrusa-doras, sentía neixer un mon per mí. Aqueix cant anunciava las joyosas diversions de la joventut, la lliure alegríia de las festas primerencas. El Recort ab sas impresions d'infantesa, avuy m'allunya encare del pas terrible y suprèm. Oh! ressonen encare, suaus canturias del cel! Las llágrimas llis-can; la terra m'ha reconquerit!

CHOR DELS DEIXEBLES

Del sí de la tomba, el Senyor vivent s'ha aixecat gloriosament cap al cel. Mentres ell está en la joya del Ser, y gosa la felicitat Creadora, nosaltres quedém demunt la terra, per seguir sofrint, plorém, oh Mestre, devant ta felicitat!

CHOR D' ÀNGELS

El Christ ha ressucitat del sí de la corrupció; trenqueu vostras cadenas joyosament! Per vosaltres, que l'honreu ab vostra vida, que testimonieu vostre amor, que partiu el pá com germans, que viatjeu com apostols, que prometeu la felicitat celestial, per vosaltres el Mestre es pròxim, per vosaltres el Mestre es aquí!

GOETHE

Traducció de M. N.

Lo bandoler del Montserrat

(Aplech de notes del segle XVI)

La segona meitat del segle XVI pot calificarse de temps clàssich dels bandolers catalans. En les boscuries de nostres montanyes, s'acullí y hostatjà aquella estranya barraja de les més baxes passions, ab l'honor caballesc llegat de la Edat Mitjana, barraja, que, mirada a la respectuosa distancia de més de tres segles, ha produït al bandoler legendari, que sintetisen ab llurs noms, casi *respectables*, en Serrallonga y en Rocaguinarda. No tenim perque retratar al home, qual accidentada vida era un conjunt de malifetes vulgars y d'actes de valor temerari, já comesos a compte propi, já per estar asoldejat d'algún personatge, corporació, bandositat o empresa política, per esser de tots prou coneguda tal figura.

Un atzar qualsevol de la vida, transformava, sense gayres miraments, al home de sa casa en saltejador de camins, axís fós ell gentilhom, que menestral o pagés. Y una vegada entrat en exa vía, no li era fácil tornar enrera. Comunament mala mort li esperava.

Bernat Balaguer, fuster de Cornudella, se llensá a bandolejar formant en la companyia d'en Pardinella de Lleyda, abandonant a sa muller Antonia y fills, per aconvoyarse ab altre dona, en l'any 1550. Antonia per sa part, no'n feu menys, portant vida molt accidentada y disoluta a Torrefarrera, per hont partí al veures abandonada del marit.

Finia lo més d'Abril. Apostats, en Pardinella y sa gent, en lo camí de Lleyda a Gardeny, caygué a ses mans un cavaller, qui venia del castell de Gardeny pertanyent a la hospitalaria orde de Sant Joan de Jerusalem, portant damunt seu més documentació que moneda.

—Bona paperada per encendre lo foch—exclamá lo fuster bandoler.

—Veyeu com Mestre Cornudella procura traure profits fins dels papers (respongué en Pardinella a Bernat Balaguer, qui era conegut comunament per lo nom de sa població natal).

—¿Per quina altre cosa poden servirnos, a nosaltres, si no es per encendre lo foch o portarnos a la forca?—objectá burlescament l'ex-mestre fuster.

—¿Donchs vejéu? se tracta d'una cosa per l'istil—s'atreví a dir lo cavaller.

—¿Cóm? ¿teniu algún lladre prés en lo Castell?

—No es un lladre, es una bruja, la que está reclosa en les presons de Gardeny, la informació de quins fets acabo de pendre y portava al Senyor Comanador. Se tracta d'una tal Antonia, fugida de Cornudella, qui menaçá a diferentes persones de Torrefarrera, presumintse si, ab ses males arts, n'hauria mortes algunes.

Mestre Cornudella tement podía referirse a sa muller, doná voltes en ses mans, a aquelles fulles plenes de signes, que rés li deyen. No sabent a qui acudir dels presents, puix cap conexia un mot de lletra, digué a en Pardinella.

—Vos donaré tota la part que'm pertoca en les preses d'avuy a compte del rescat d'aquest home, si es que'm vol llegir y explicar sens engany, tot lo que açí hi consta..

—Si que valdrá poca cosa lo rescat del cavaller; més no es del cas discutirvos lo que tant de prop vos interessa. ¿Be'n sabréu de llegir exos gargots, home afortunat?

—Es clar que sí, si jo mateix los he escrit—, feu lo *santjoanista*.

—Comenséu donchs y vejám de que s'acusa a la Antonia de quí parláu.

Y llegí llavors lo cavaller:

—Die XXVIII aprilis MDL in castro de Gardeny. Pervench a noticia del magnífich senyor fr. Luis de Cortit cavaller.. . . . .

«E per la molta amistat que les dos tingueren, la dita Joana li dix (a n'Antonia Balaguera) que si ella deposant volíe apendre l'art de bruxelería, que may pus se veuríe pobre. E ella deposant li dix, que si axó li havíe de ajudar, que ella ere contenta. E concertaren se ella deposant (n'Antonia) y la dita Joana y una altra nomenada Margarida de la Plana, que totes tres anassen al prat de Mosquera, que allí apendríe l'art de bruxelería.

«E de fet, una nit, totes tres, ço es ella deposant y la dita Joana molinera y la dita Margarida de la Plana, així com la gent se posave a dormir, partíren del lloch de Cornudella y anaren la volta del prat de Mosquera, encara que aquella nit feye fosca. E poch après que foren fora de Cornudella, los hisqué un galant a cavall en hun gran cabró y la dita molinera li dix: «Senyor, jaus porto una vasalla» y lo dit jove parli la dita molinera, Francisco o lo boch de Biterno, li dix «bé síe venguda.» E encontinent la dita molinera feu una creu en terra e dix a ella deposant, que calcigas aquella creu y que renegás de deu y prengué lo diable per senyor. E així u feu ella deposant, ço es, que calsigá la creu y scopí en terra devers la creu y renegá de deu y prengué lo diable per senyor. . . . .

«E quant foren al dit prat de Mosquera, veu ella deposant en tres o quatre parts de dit prat, foguerades de foch y havíen algúns que sonaven cornamuses y altres tabals. E essent allá, la dita Joana dix a hun gran jove malcarat, que par que fós lo capitá, que stave a cavall en un rosi negre: «gran senyor, veus aci queus porto una vasalla»; y lo home gran malcarat dix «be síe venguda» y així descavalqua del cavall y prengué a ella deposant après saltaren y ballaren tots allí y les altres dones y ella deposant, après de haver saltat y ballat, menjaren pa y ví y formatge. E après lo dit jove que les acompañá, los dix que sen anassen affer mal, que ell les acompañaríe. E de fet ella deposant y les dites dues dones, ço es dita Joana y dita Margarida de la Plana y lo dit jove que primer encontraren, les acompañá fins al loch de Supernuy y allí entraren en casa de hu quis diu Perico: encare que lo dit jove les obrí les portes y la dita Joana y Margarida y ella deposant entraren totes tres en la cambra, hont dormíen en Perico y sa muller y en mig del dit Perico y de sa muller, dormíen dos criatures, ço es, hun mijó y una mijona, encara que lo mijó era maioret que la mijona: y la dita Joana molinera, doná adormiments als dits Perico y sa muller, segons li dix a ella deposant, y del mig de marit y muller prengué, dita Joana molinera, la mijonesa y nou sé que li feu, que la mata y també toqué ella deposant y la dita Margarida, a la dita criatura y encontinent dita criatura morí. E après hagueren mort dita criatura, anaren tots plegats, aquella nit

mateixa, a casa de Jaume Senet y lo dit jove los obrí les portes y ellas entraren en casa y en la cambra de dit Jaume Senet y trobaren una criatura, que ere mijó, que dormíe en mig de son pare Jaume Senet y de sa mare y també lo toquaren, les dites Joana y Margarida y ella deposant, y a cap de hun més o dos dita criatura morí.»

Los bandolers tingueren paraula y acabada la relació del procés, lo cavaller partí lliurement la vía de Lleyda.

A l'endemá, Mestre Cornudella compadit de sa muller, tractá ab Pardinella del modo de lliurarla de la presó de Gardeny. Lo castell no era expugnable per sis homes y havent d'acudir a la astucia, enviaren a buscar al sacristá de Torrefarrera, amich y encubridor del bandoler. Fins molt vespre no hi comparegué lo sacristá:

—No hi pensets pús ab n'Antonia, que no ha menester pás de vostros esforços,—los digué al enterarsen del obecte de la entrevista.

—¿Que l'han penjada o cremada?—preguntá ansiosament Mestre Cornudella.

—A entrada de fosch partí vers Lleyda, be prou assenyalada en les espatlles per les corretges del butxí. Escoltéu, la sentència llegida y executada avuy, o siga a les vintiquatre hores de presa la enquesta.

«.....E per quan, que les matexes espontánees confessions de la dita Antonia Balaguera, clarament a nos conste ella esser maléfica bruxa y metzinera y haver fetes moltes morts, axí de homens com dones, criatures y animals, per les quals verificades, merexíe pena de mort: pero atés que la dita Antonia Balaguera es dona ignoscenta y que ab son poch saber es cayguda en semblant error y tenint esguart té dos fillets, que no tenen qui mire per ells sino ella y los exemplars al hull y a moltes altres coses nostre ánimo movents, volent usar ab ella més de misericordia que de rigor de justicia, per ço e no atrament a la dita Antonia Balaguera en pena dels mals que ha fets, condebnam, que sía assotada públicament per la vila de Torra-ferrera. E no resmenys, aquella bandeyám perpétuament de tota la terra e señoría del priorat de Catalunya, de tal manera, que si més trobada y será, hage a perdre la vida a fí y efecte que pera ella sía cástich y los altres prengan exemple: manant al nuntio cridar ab alta veu dient: *Aquesta Antonia balaguera bruxa y metzinera, mane lo Senyor Procurador que síe assotada y bandejada de tota la senyoria: qui tal farà tal haurá: guarsi qui a guardar sía.*» (1)

A despit de la poca voluntat que a sa muller mostrava Mestre Cornudella, no pogué escoltar ab calma la lectura de la seva condempnació, jurant venjarse de la Orde de Sant Joan. Se conta que axís ho feu y que algún cavaller pertanyent a la hospitalaria orde, que a voltes aparexía mort airadament, havia perdut la vida en lo punyal o en les bales dels pedrenyals, del ex-fuster de Cornudella.

Un día, en Pentinella, perseguit pel Veguer de Lleyda, caygué ferit d'un tir d'arcabúç y a l'endemá, son cors se balancejava en les forques de dita Ciutat.

* * *

(1) Aquest procés existent en l'arxiu de la hospitalaria orde de Sant Joan de Jerusalem, forma part de la colecció de procesos de bruxes que vením aplegant per publicarlos en estudi de les costúms catalanes del segle XVI.

Una de nostres més fortes agitations populars del segle XVI, comparable a les renomades, de *la busca y la biga* de Barcelona, dels Cruilles y Altarribes de Vich, dels Sant Dionís y l'Abat de Galligants de Gerona y d'altres de menys importancia del segle XV, sigué sens dubte la que capitanejà Mossen Cadell per un cantó y lo senyor de Nyer o Anyer, Tomás de Banyuls, per l'altre (1). Los *nyerros y cadells*, que tant donaren que parlar, ensagnant principalment les regions del Rosselló, Cerdanya y Seu d'Urgell, son, fins al present, poch coneguts, degut a que a tots los arxius de dites regions s'ha d'anar a esbrinar, si's vol obtenir bon resultat investigatiu.

Los principals *bandolers* (donant a esta paraula la acepció d'avuy día, no la genuina de llavors, puix deuríem nomenarlos *lladres de pás*) prengueren son partit, en exa enconada lluyta intestina, per lo compte que axó'ls hi anava (2), puix a cambi d'actuar de gent de bé, quan axí los hi era manat, teníen qui'ls protegía en les situacions apurades.

Mestre Cornudella, qui, a la mort d'en Pentinella, sigué capitá de sa partida, s'ajuntá a la parcialitat de Mossen Cadell y no poques vegades a ses ordes, recorregué les serres de Cadí y les valls del Baridá.

Més com la regió Pirenenca donava molt treball y poch profit, solía ferhi poca estada, preferint *establirse* a Sant Vicents de Castellet, Castellvell y Monistrol, y d'allí s'enfilava en los molts amagatalls del Montserrat, quan ho havia menester. No cal dir que, per desgracia, ben sovint esdevenía perillosa la pujada al Santuari, ahont, de tant en quant, s'hi dexava veure Mestre Cornudella ab sa gent (3).

Estém en un día plujós y emboirat de l'any 1585. La partida de nostre bandoler, arreserada en l'ample y espayós hostatge de la *Roca-foradada*, en amigable conxorxe ab lo remat y pastor de cá l'Oliver de Marganell, está combinant malifetes.

—No pens pás que hi poguém anar, aquesta nit, al forn del vidre.

—Cregáu que si la pluja para, será la millor nit, puix la fosca afavorirá nostre sorpresa.

—Tinguéu compte, Cornudella, que la gent del forn están ben armats,—digué lo pastor.

—Prou, prou; armats de pedrenyals que sonen y no mosseguen, majorment en nits de fosca y guiats per má poruga. Altre fora si tirassen ab arcabúç; afortunadament tindríeu treball per trovarne cap d'aquí a Manresa. Més axó sens acabará, puix sembla, que, de per tot arreu, lo Virrey es instat a obligar a tothom qui vulga tenir pedrenyal, a possehir semblantment arcabúç (4). Deu vulla, que no's porti a terme, já que llavors semblants colps de má serán de major perill per nosaltres.

(1) Vegis *Al pie de la encina* per Victor Balaguer (Madrid 1898) plana 172.

(2) En Joan Cortada, al publicar lo *Proceso instruido contra Juan Sala y Serrallonga lladre de pás (saltador de caminos) extractado en su parte más interesante*. (Barcelona 1868), explica les anades d'eix bandoler al castell d'Anyer, hont era ben acullit de son Senyor.

(3) *Suele cerca de Montserrate en otros tiempos ser muy peligroso el camino, porque muchas veces venia una cuadrilla de ladrones y quitaba á los negociantes sus dineros y mercaderías*. (Enrich Cock.—*Relación del viaje hecho por Felipe II en 1585*, Madrid 1876.)

(4) Bernat Fontanet, batlle de la Baronía de Montcada, deya als Concellers de Barcelona en data de 18 de Setembre de 1583:

«Lo virrey y laudientia fan souint crides dels pedrenyals y tinch pera mí que per lo be y profit de la terra que sempre se an dexada la millor que podían fer majorment a cás que vingués una armada turquesca o de

Lo gós del pastor, alsantse sobtadament y estirant les orelles, dexá sentir un ronch fosch y continuat, mirant a la part de fora. Los bandolers corregueren a aparellar llurs armes y a arrambarse a les parets de la roca, quan s'oygué per dugues vegades lo cant del musol.

—Vejas, Andaló, quí vé.

Lo pastor embolcallantse ab la manta, baxá la sobtada costa, desaparexent en al boyra.

—Ah! ¿sou vos l'Antonio?—digué á un hom quí pujava.

—Sí, el mismo. ¿Está ahí el Maestro?

—Dalt lo trovaréu—y cridant un xich més, afegí.—Mestre Cornudella, es l'Antonio del monestir!

Arrivat, novament, lo pastor, a la Roca-foradada, en companyía del foraster, aquest doná la má a Cornudella y tots dos s'apartaren dels demés per conversar a soles.

—El Monasterio necesita de vuestros servicios—digué l'Antonio, qual accent de castellá *viejo* no s'havía atemperat á la influencia de la fonética catalana.—Se trata de confiaros una comision delicada, que os será remunerada con largueza.

—Já sabéu son les que a mí m'agraden y que sé cumplirles ab fidelitat. ¿N'han feta, los cataláns, alguna de les seves?

—Oh sí! De unos días á esta parte, se muestran altaneros: menudean conferencias con personas extrañas, habiendo dirigido diferentes escritos á las autoridades de Barcelona. Anteayer, Fray Guillen, amenazó con echarnos á todos del Principado y después de una violenta escena, salió del convento sin que haya vuelto á aparecer. Por tanto, necesitamos mucha circunspección y ser precavidos para futuras contingencias: de ahí que se haya determinado remitir á Valladolid alguna plata, que, según dicen, pasa de ocho mil libras. Serán portadores de ella dos monges, deseando que vos, con dos de los vuestros, la custódieis convenientemente hasta Zaragoza. Es preciso les guieis por caminos de poco tránsito, á fin de que no se entere la Generalidad de Cataluña, ni nadie.

—Se fará com desitja lo Monestir. ¿Quan voléu que sortím?

—Esta misma noche, á las once, compareced con dos acémilas al pié del aljibe. A vuestro regreso recibiréis cien ducados.

Havent cumplimentat sa comissió, partí l'Antonio, de la Roca-foradada. En Cornudella dictá ordes per la nova empresa a que s'acabava de comprometre. Y aquí teníu, per quín atzar de la vida, los habitants del forn del vidre de La Guardia, gosaren, aquella nit, de pau y tranquilitat.

A les once de la nit, en Cornudella, després de llicenciar la sua partida per un més, o siga fins lo dimars de Pasqua, comparegué ab dos homes y una parella de bons

lluteráns porque vuy noy a per esta terra sino pedrenyals y los demés o casi tots son de dos fins a tres palms de cano cosa que val molt poch pera la guerra que no son bons per tirar lluny ni sofrir sino molt poca carga y en semblant cás farién molt poch efecte. Per ço si lo virrey feya fer cridá que totes y qualsevol persones que volguesen tenir pedrenyal o pedrenyals com ni a molts ne tenen dos y tres que non poguesen tenir ningú que no tingués vn arcabús de monitio y assó ab bones penes que dins cert termini o aguesen de fer tinch per cert que dins poch temps la terra sería armada de armes que serían bones pera guerra que los demés y cassi tots per no auer de dexar de tenir pedrenyal tots se farién arcabuzos y qualsevol ome portant vn arcabús al coll y vn pedrenyal dels que vuy usen a la sinta que porten al musclo poría molt ben exir en batalla.»
(*Cartas Comunas Originals 1580-1584*, nom. 216, arxiu Municipal de Barcelona.)

mul, al safreig dels monjos. Al cap d'un quart, carregada la plata y augmentada la comitiva, ab los dos frares que devien conduhirla a Valladolid, se posaren en camí.

Passats deu dies del en que succehiren los fets derrerament contats, los tres bandolers retornaven al monestir.

—Como tan pronto de vuelta, Maestro?—digué l'Antonio a en Cornudella tant bon punt lo vegé entrar.

—Lo viatge no ha estat venturós. Sense contratemps atravessárem la Sagarra y l'Urgell, quins més recondits camins conech aclucat d'ulls. No sé si erem o no perseguits, més jo tenia seguretad de que, per hont passavem, ningú'ns hi aniria a buscar. Pró com al arribar a l'Aragó, creyentnos més segúrs y no sabent tant a cor los viaranys, prenguessem la vía de Candanos, los cullidors del dret de dit Regne nos deturaren y ara no volen tornar la carga, fins rebrer aclaracions de Barcelona (1).

Be's pot endevinar quin rebombori mouria, la nova d'aquesta detenció, en los frares castelláns de Montserrat, als quí haurém de dexar, per seguir al bandoler. Com hi faltaven molts dies encara, per aplegarse la partida, Mestre Cornudella y sos dos homes se'n anaren a Igualada ab intent de descansar de sa accidentada vida. Pró com la ocasió fá al lladre, un acontexement sensacional vingué a treurel de la sua pasivitat. Llavors, lo Rey d'Espanya, se dirigia de Çaragoça a Barcelona a petites jornades. Separadament feyen la mateixa vía, molts personatges de les corts d'Espanya y de Savoya, tots los quí solfen deturarse a Montserrat. Son passatge per les poblacions de Catalunya, excitava la pública curiositat y admiració, per la suntuositat de son vestir y acompanyament de servidors, ab riques llureyes.

Mestre Cornudella, planyentse de no tenir aplegada la sua gent, al considerar que ab un parell d'aquells grans pexos que pogués pescar, ompliria la cistella, ab poch de treball, se determiná a sortir ab sos dos companys que tenia ab ell, adreçantse vers les montanyes de Santa Coloma de Queralt. Bona fortuna los hi escaygué, aplegant gran quantitat de dobles d'or, d'algúns cortesans quí anaven a Montserrat.

Conexedor del fet, lo Virrey de Catalunya, prengué molt interés en capturar als bandolers, trametent no poca gent a Igualada, Prats de Rey y Montblanch, ab ordre de resseguir los més apartats recons, fins a topar ab los lladres. Quan Mestre Cornudella s'adongué de la activa persecució de que era obgete y tractá d'esquivarla acullintse a sos conegudíssims amagatalls del Montserrat, se topá a Castellaulí ab dos dels escamots de sos perseguidors é hi hagué brega pel lladre de pás. Allí restá mort en lo camp, hu dels bandolers y ell y l'altre, capturats. Sigueren aconduhits a les presons de Montblanch, quin Veguer no tardá en pronunciar llur sentència condempnatoria.

Tenint en compte la calitat dels dos bandolers, la cort de justicia, los condemná

(1) En una comunicació enviada per los Concellers de Barcelona als Diputats del Regne de Aragó, escrita en la segona quinzena de Març de 1585, s'hi llegeix: «Y entre los robos que en aquesta santa casa (monestir de Montserrat) se han fets ocorre al present hu molt principal y es que dos frares castelláns en aquest més de Març han tretes amagadament del present Principat de Catalunya dues carregues y dues brasses de moneda en les quals van vuyt milia lliures o cerca, les quals segons per los SS. diputats del general dest principat de Catalunya havém vuy entés están detingudes en lo lloch de Candanos de aqueix regne de Aragó lo que no podie donar en millor part que en aqueix regne tan germá nostre, entre lo qual y aquesta Ciutat en semblants y maiors coses se ha sempre servat tota bona correspondencia y germandat.» (Colecció de *Lletres closes* de arxíu Municipal de Barcelona.)

molt diferentment. Mentre lo company de Mestre Cornudella, era senzillament penjat, en les forques de la vila, aquest capitá de la partida, rebé una mort que devía servir d'exemple a los altres donats a la mala vida.

Aconduhit al mitx de la plassa pública, lo butxí ab un aflat coltell, li arrassá les orelles. Axí, mutilat, rajantli la sanch per les espatlles, pujárenlo dalt d'un petit catafalch, hont lo degollaren vilment, com a un porch. Més la justicia no doná encara per finida sa tasca: sino que fou necessari esquarterar son cors, en quatre parts, y exposar, quiscuna d'elles, en diferents camins públichs, per exemple y escarment general (1).

Quin temps aquell! La severitat dels cástichs exercida en tants de bandolers, en lloch de'extingirlos los feya renaxer, com lo fenix de ses cendres. No es de creure, que, llavors s'inventás lo proverbí, que dels «excarmentats ne naxen los avisats».

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

Març de 1903.

(1) «A diez y seis de Abril uno de los bandoleros que se había hallado en el despojar de los cortesanos que iban á Montserrat, por sentencia condenado á muerte, cortadas primero las orejas al rollo, fué degollado en un cadahalsillo á manera de puerco y después cortado en cuatro partes y puesto en camino público dió ejemplo á otros. Otro fué el siguiente día de ellos sentenciado á la horca y acabó su vida con muerte violenta.» Enrich Cock. *Relación del viaje hecho por Felipe II en 1585*, pág. 112).

La damisela i el pastor agrahit

(Romanç)

I

*la terra del Amor
cançó nova n'han dictade;
treta n'es d'un pastoret
del bell cim de la montanya.
Treta n'es d'un pastoret
que guardave las ramades
vora, vora d'une font
hont las flors fan ombra a l'aiga;
vora, vora lo verger
de la damisela blanca
d'ulls blavosos com el cel,
cabells d'or com blat per batre,
rostre bell de fruit d'Abril
i mans finas com d'un ángel.
Vora, vora del amor;
¡massa a vora potsé estave!...*

PERTENECENDE A LA BIBLIOTECA
DE ENDO DA RUMBLONKA

Un matí dels de tardor,
 cuant ja el sol no crema gayre,
 damisela tot cantant
 fehia un pom de rosas blancas,
 de nadalas i clavells,
 lliris blaus, iris i dalias.
 Tot cullint i garvellant
 a la font era arrivade
 quant el pobre pastoret
 sas ramades hi abeurave.
 —Pastoret, bon pastoret
 dom un xai de ta ramade.—
 —Missenyora escolliu vos
 si'n troveu algúu que os pláscia.—
 —Molt me plau aquell mes xic
 que la llana té rissade.—
 —Missenyora vostre es já
 si'l pagau ab bona paga.—
 —Grans tresors mon peire té
 i et puc dar tot lo que't manca.—
 —Lò que'm manca es un sol bés
 de la vostre boca, dama.—
 —¿Perqué'l vols mon bes pastor?—
 ¿que'n farás de ma besade?...—
 —¿Qu'en fareu de mon anyell
 damisela dolça i blanca?—
 —De la mansuetut de Deu
 jo'l tindré per recordance.—
 —Jo'l bés, en recort del cel
 'hont volaren los meus pares.—
 —Vina, aprópat pastoret;
 vina i donam tas mans aspres,
 ton cor posa sobre el meu
 i are bésam fins que't cansis
 que per molt que'm besarás
 mai podrás mon mal curarme.—
 —Fins a tant, jo us besaré,
 qu'un bés vostre em clogui els llavis,
 si trigau mellor per mí
 mentres no manqueu en dárme.—

— Te'l daré lo bon pastor
un poc ans que m'amortallin.—
— A morirvos, amor meu
trigareu molt temps encare;
vida arrai no'n mancará
mentre us tinga aquí a mos braços.—
— Lo teu cap deixam guarnir
ab aquestas rosas blancas.—
— Vostre pit deixaume a mí
enjohiar ab flors boscanes,
que sou vos l'altar del cel
'hont mellor ellas escauhen.—
— No hi traje mes hermós
qu'el de flors, per esposallas;
té mon bés del cor, es pur
com mos lliris i nadalas.
Y are, adeu bon pastoret
que Deu guardi ta ramada.—
— Damisela, grans mercés,
excesiva es vostre paga;
no val pás tot lo que tinc
lo que val vostre besada,
mes, Deu fassa que algún jorn
lo que us dec pugui pagarvos.

III

D'aquell jorn de dolç recort
han passat anyades llargas.
Damisela ha enmaridat
ab un noble fill de França.
El pastor va pastorant
per las serras sas ramades,
sempre enllá com un vaixell
qu'enlloc tróva bona platja.
D'unas roses de recort
dú la testa coronade;
va sonant son ginjoler
un cant llarc que mai s'acaba
i sos ulls sempre extasiats
sembla que visions esguardin.

*Va besant tots los infants
qu'en sa via sol trovarne;
per orat la gent lo té
i tots riuhen quant ell passa.
Ell, va sempre caminant
travessant rius i montanyes
passant vilas i ciutats
i poblets de pocas casas.
Va per masos i castells
cantant trovas i rondalles
preguntant arreu si han vist
nn damisela blanca.
No n'hi donan pas rahó
més per'axó el pastor no's cança,
tot cantant i sospirant
va cercant sa enamorade.
D'un castell ja arriba als murs
'hont gemegan las campanas;
ja'n pregunta a lo fosser
qu'une fossa prepararave:
—¿Perqué aixís atrafegat
feu trescar la vostre aixade?—
—Nostra Dona del castell
ha finat de part suara.
Ha infantat un nin hermós,
qu'es mes rós qu'un somrís d'alba,
i al donarlhi el primer bes
a son sí Deu l'ha cridade.—
Ja's vesteix de pelegri
i al castell demana hostatje;
quant hostatje l'hi han donat
pujá a veurer la finade.
¡Com será lo seu dolor
si entre lliris i nadalas,
la que dorm el darrer son
es sa damisela blanca!...
Son espós, per son dolor,
conçol cerca tot besantla;
el pastor, acota el cap,
los seus plors punyents amaga
i demana per vetllar
una nit aquella dama.
Fins que siga mitja nit—*

*diu l'espós—jo haig de quedarmhi;
si voleu, vos, pelegri
vetllareu a punta d'alba.—*

IV

*Mentre espera, ab lo nou jorn,
l'hora santa de vetllarla
el pastor va pels vergers
collint flors a mitj badarse.
N'ha collides a desdí
mes, tantost las ha tocaes,
s'han marcit com si l'hivern
fós que anés a desfullarlas.
¡Pobres flors, com no morir
si son maig mor d'anyorança!
¡si han trovat aqueixa nit
tant amarga la rosade!
Han regat lo bell jardí
de la damisela blanca....
Fins la lluna dalt lo cel
sembla flor ja corsecade,
¡al fossar, papellons d'or
la florida avui esclata!...
—Jo de flors vos vull cobrir,
oh, ma dolça enamorada,
si a las branques no n'hi han
ja'n floreixen als meus llavis
que l'amor s'hi va arrelar
quant lo cor Vos m'arrencáreu.—
Y ha arriuat la mitja nit,
l'hora qu'ell tant desitjave,
ab las mans sobre son cor
ha esguardat la seva aimade
i s'ha ohit un rossinyol
entre els plecs d'une mortalla.
Del nou sol lo primer raig
rialler com sempre entrave
i s'ha fós per no estroncar
de dos morts una besade.
Es la vida del pastor
com un llac d'aiga qu'es glaça;*

*ifa tant fret vora la mort
i ell ab besos tant s'hi atansa!...*

*Mes, de sobte l'han ferit
d'una alosa las cantades
i la vida l'hi han tornat
los sospirs del fill sens mare.
L'infantó plorant de fret
ha arborat de foc sos llavis,
i el pastor s'ha despertat
escoltant febrós i ab ánsia.
Estrenyent las fredas mans
de la morta que tant aima
va dihentli entre sanglots:
—Lo que us dec vaig a pagarvos.—
ab el cor vibrant d'amor
el breçol del nin cercave;
quant la dida el veu venir
diu:—¡Pobret, no hi há esperança;
sense mare, es morirá
com las flors moren sense aiga!
Pró en sos braços éll lo pren,
i l'apropa bé als seus llavis.
Tant bon punt un bés l'hi fá
l'infantó ja no plorave;
tants i tants n'hi ha fet que al fi
l'ha adormit fent la rialla.
A aquells llavis l'infantó
hi trovave gust de mare.
—Mon vell delme us he pagat;
jo a n'el mon ja hi soc de massa.
Emportáuvosmen al cel
dolça damisela blanca;
si'l fill vostre he aconsolat
be podeu vos consolarme.—*

(Ilustracions de Jaume Llongueras).

Rialle misteriosa

*Avui, entre mos plors, ¡quina rialla
ha florit tan sincera i resonanta!...
Com si en mon cor de roca, escumejanta
s'agités una onada joganera,
he sentit un esclat de primavera
que no sé si es de mort la revifalla
ó es vida que á la fi en mon cor devalla.*

*Corrent darrera Amor, feia ma via
mos planys glosant
i mentres eixa llum era ma guia
ab rosada de plors l'ánima mia
'nave regant.*

*Seguintlo, ab mon afany me quedi enrera
afatigat
i ell es pará incitant en sa carrera
obrint els braços á ma gran fal-lera
d'enamorat.*

*Y ja, encegat anave á abandonarme
á son abrás
cnant un riure sinistre á desvetllarme
ha vingut, fent del foc que va abrasarme,
cremells de glaç.*

*¿Perquè aqueixa rialla aixordadora
que'm fa duptar?...
¿Es llum de posta ó be es claror d'aurora
la que la vida, emboira enlluernadora
de mon penar?...*

*¿Perquè aqueixa alegria desbordade
dinire el meu cor?...
¿La font dels meus dolors s'haurá asecade,
deixant ma flor de vide corsecade,
orfe d'amor?...*

—Oh, tú, doncella que ab encis m'esguardas
i hostatjas dins ton cor la imatge meva;
tú qu'en ma lluita sense pau ni treva
ma victoria d'amor crudell retardas.

Tú, la del rostre lluminós d'aurora
que, com jó, del amor ets presonera,
digam si l'has ohida riallera
l'alosa d'un demà qu'are s'aflora.

De joia, esbrina tú si alegre canta,
i si es vera ó es falsa sa rondalla
que, avui, entre mos plors, una rialla
ha florit orgullosa i resonanta.

.....
Jo, no sé si es de mort la revifalla
ó es vida que á la fi en mon cor devalla.

JOAN LLONGUERAS.

(Ex-libris d' A. de Riquer).

REVELACIÓ

Era ja ben entrada la matinada, y el ball seguía bulliciós, animat. A través del cel de llustrina del envelat, s'hi filtrava una claror esmortuhida, missatjera del nou dia que lluytava per ofegar la llum artificial de dintre.

L'orquestra, tocaba un wals sorollós, inarmonich, un wals de festa major, y las parellas sens donar mostrats de cansanci, dançavan adalaradas, frenéticas, ensemps nosaltres, junt ab nostres companys d'estihueig, asseguts en un angul del envelat, prop la tela que ens separaba del camp, esguardavam indiferentment als balladors, que passavan y tornavan a passar per nostra vista, sempre ardots, incansables.

De sópte acotxares ton cap, com aclaparada per la son, y vares dirme:

—Anem, August, anem..... estich marejada..... marxem cap a casa..... no se que tinch...—y ton rostre s'esgroguehí.

—Ja els acompanyarèm,—feu un de nostres amichs, y bo y alçantnos vares dirli:

—Mercés, no será res aixó. Un petit mareig, que ab la frescor del aire s'esvahirá..... Bon dia, fins a havent dinat, que els esperarem per pendre café ab nosaltres.

—Bon dia.

Y recolzada tu en mon bras, sortirem á la carretera.

Las estrellas, anavan fugint de la volta blava. Sa claror s'anava tornant pàlida, fins desapareixer, com cucas de llum al apagars, y enllá, a l'horitzó, allá ahont semblavan confondres cel y terra ab estreta abrassada, s'oviravan unas boyras rosadas, d'un rosa foch, com rostre de verge en nit nupcial, com luxós edredó que acotxés la Natura dormida.

Las flors, xopas de la rosada, esbadellavan mandrosament llurs calzers, com si despertessin d'un somni rublert de desitjos voluptuosos, y tinguessin por de tornar a la cruesa de la realitat.

Arbres y flors, es gronxavan al ritme del vent, que els bressolava com mare amorosa, y las herbas mollas, al sorollarse esbandian arreu una frescor de Vida.....

Marxarem llarga estona silenciosos, esguardant ubriacats de bellesa, com la Natura comensaba a deixondirse de sa dormida al fugir las darreras ombres del misteri, fins que trencant el silenci que arreu regnava vares dirme:

—No ha sigut res el mareig. Ja ha passat.

Després esdevingueres seria. Tas galtas es tenyiren de rosa foch, com las boyras que oviravam enllá, a l'horitzó: el pit t'pantejava ab forsa; y aixamplant tas narinas, respirant fort, sadollante de la frescor de la terra, m'digueres, baixant la veu y ab els llavis tremolosos de goig.

—L'any vinent, si Deu vol, ja no hi anirem al envelat a veure com ballan. Perqué..... porque allavors..... restarém a casa..... per cuidar-lo a n'ell..... al nostre fill.....!—y las llagrimas relliscaren per ton rostre, que allavors, també ho semblava una flor humida per la rosada..... y sanglotant, gaudint de l'immensa joia que omplía nostras ánimas, ens abraçarem, y es confongueren nostres llágrimas, com si ab ellas, batejessim el nostre fruit, la nova vida que ab tú portavas.

Després, carretera avall, recolzada en mon bras, retornavam vers nostra llar. El sol anava pujant, fentse potent a sa claror y ab son escalf esvahint las boiras; els aucells aparellantse, reprenian llurs canturies; las flors redressavan llurs tijas al bés del sol: tot sonreya, com si la Natura-entonés l'himne etern, fecondant, d'amor y vida, per benehir la próxima vinguda del nostre fill.

ENRICH PAZ Y MARCALLÓ.

Parlant ab ella

¡Que coses que't vaig dir que no volia

¡Que coses vaig callar, volentes d'ell

J. MARAGALL.

*¡Com el tinc present el día que tu i jo ens varem trobar!
Jo sentia una frisança i un afany de benhaurança
i una febre d'estimar...*

*Y ens vam trobâ tu i jo: no'ns coneixíam
i no fou pas penosa la converça;
jo escoltava extasiat la melodia
de ta veu reposada i carinyosa
i una pau interior me corprenia.
No se'l que'ns varem dir, no m'enrecordo:
sols podria jurar que cap més hora
la he trobat ni tan curta ni més dolça
ni m'ha abstret més del mon que m'envoltava.
Fou l'hora de partir i't despedires:
va trencarse l'encís que m'extasiava
y al sortir d'aquell somni de delicia
vaig sentir una llum que s'apagava.
¿Que'm va encisar en tu?—No ta bellesa
puig no ets bella de cos, hermosa meva;
no es clásica ta testa ni son gregas
las tevas proporcions, dona estimada.
¿Van esser los teus ulls?—Tos ulls son groços
i plens del foc sagrat que tan m'agrada;
més tos ulls son de carn, i ella no inspira
la puresa d'amor que tu respiras.
En ta veu hi vibraba una harmonia
que sentia mon cor i no la orella,
i en tos ulls hi brillaba una celistia
cada volta que alçabas la parpella:*

*lo que'm va enamorar, fou eixa música
que ignota pels sentits, me delectava;
fou eixa resplandor; fou la teva ànima
que veia en los teus ulls contra claror.*

* * *

*¿M'estimas? deia jo; més tu callavas
rient ab un mitg-riure indefinit.
Y en la teva rialla s'hi notavan
inflexions com d'un plô molt reprimit.*

¡Com era afirmatiu lo riure teu!

* * *

*Jo't miraba devot i t'escoltava
i al sentirte'm recava de partir.
Tu, més forta que jo, m'aconçolavas
ab paraulas ben dolças de sentir.*

La nostra despedida fou extranya.

*Los llavis foren muts; sols las mans nostras
s'estrenyeren febrosas un moment,
i't vares allunyar com somniosa
i'm vareig trobar sol, voltat de gent.*

*L'endemà a na l'hora matinal,
vaig paçar per devant de ton portal
i tas mans tremolosas van dî:*

—¡Adeu!

* * *

*¡Com s'allargan los días de la ausencia
tot contantlos mon cor per mon penar!
Apar rosari d'infinitas denas
d'oracions impossibles d'acabar.*

*Cada granet que en los meus dits rellisca
miro'ls rosaris, laç de tan resar;
més apar que s'allarquin los rosaris
i una'ltre dena ne començo encar.*

*Semblan los días que de tu'm separan,
esllanguits coços de muscles glacials;
semblan cadavres de faccions incertas,
encarcaradas per los vents mortals.*

* * *

*En aquella encontrada de la costa
que'l nom en du de flors, perque es florida,
una casa petita, emblanquinada,
deu esser, com hi ha Deu, bella morada.*

*Y al voltant de la casa, en suau baixada
fins al mar, que escumeja a flor de sorra,
un macís de tarongers que hi faci ombra
deu esser bella cosa.*

*La caseta, ben blanca; ben petita;
com més xica, mellor, que es menos freda.
Als aucells, que'n'quest art ne son tan mestres,
si hi ha lloc per tots dos, ja els en hi sobra.*

*Los tarongers sempre verts, com nostres
[ansias,
matisats tots de flors, com tu de blancas,
cantarán la esperança de la vida
ab suau harmonía de puresa.*

*Y en los días d'hivern, per no arraulirnos,
baixarem a la platja asoleiada
per sentir l'himne etern que canta l'ona
en llaor de la platja desitjada.*

*Y veurém lo mar blau com enmiralla
lo blau pur d'aquell cel sense una boira
per donarlo en espléndida penyora
ab la onada, a la platja del seu cor.*

*Y en el mar de la meua fantasía
hi veurás altre cel de poesia,
tot tranquil, tot seré, tot beatífic,
tot per tu resplendent, ma dolça aimia.*

(Ex-libris del autor).

Octubre.—1902.

Pera epílech a uns articles

d'en Gabriel Alomar (1)

En la investigació ardenta, y fins a voltes dolorosa, en que'l jovent catalá d'avuy, guaytant els espays en la direcció dels quatre vents, aspira a la formació d'un ideal polítich que s'acordi del tot ab sos sentiments y que plenament sintetissi las aspiracions y solucions que la generació nova porta als problemas parcials, en Gabriel Alomar pot servirnos ben bé de mestre. Crítich-poeta y poeta reflexiu; ánima constantment inquieta, que l'un día reb tortures y l'altre consols de la presencia del Infinit; idealista d'un idealisme que, com el dels pensadors inglesos, no esclóu una clarvident forsa d'observació; y escriptor cultíssim, ab aristocrática y refinada cultura, l'Alomar ha dit (en alguns treballs, escampats en periodichs y revistes, y que es grèu dol no poguém trovar reunits) paraules lluminoses que nosaltres acullím com a benefactors pera formació de consciencia y adoctrinament de judici y norma d'acció.—D'altre banda, fins l'exemple literari de l'Alomar, y, en general de tota la que hi ha dret a anomenar *escola mallorquina*, ens es d'utilitat altíssima, car aquesta escola, ab l'instint de delicadesa, qu'algún cop arriba a semblar femení, característich en l'ánima mallorquina, aporta al nostre Art d'avuy un ideal de dignificació de forma, y fins una nova plasmació de la llengua catalana, qu'esdevé, en mans dels grans escriptors de la Illa, instrument noble, flexible, rich en fonética, en léxich, en sintaxi, adequat al matís y a la mitja tinta, musical, alat, y ab aytal avens de refinament qu'algún cop, en les poesies de l'Oliver, per exemple, m'apar ressentir els sons d'alta armonía de la moderna lírica francesa..... Y en aixó, en aquest ideal aristocrátich en la Llengua y en l'Art, que nosaltres deuríem també portar a las costums, cal cercar avuy remey contra la invasió de la grollería, triomfanta a casa nostra; contra l'Art de sufragi universal qu'ha anat pervertint el gust fins al estrém de que, are mateix, ab motiu de la representació d'una tragedia grega a Barcelona, s'ha dit, en tó de censura, que'ls actors *cantaven* els versos, com si, desgraciadament, la nostra fonética no's trovés en un estat en que es imposible *cantarlos*; contra la prosa *jourdainesca* qu'infesta diariament periodichs y revistes; contra els versos *a la castellana*, oratoris y monotona-ment anti-musicals; contra aquest xáfeh de paraules de *sermo plebeius*, d'espresions cantelludes, de coses áspres, feréstegues, mascles y dramátich-rurals, que molts escriptors acullen ab entussiasme, y el públich corona ab l'éxit, apressant-se a desterrar tot lo sospitós de refinament, en tendencia, que, ab noms (y majuscules) de Vida, Forsa, Natura, Veritat, etc., no representa en realitat altre cosa qu'una renaixensa de l'*esperit pitarresch*, y un rebaixament de la nostra parla, qu'amenassa anarla empobrint fins a fer d'ella un *patois* ignoble, inepte pera las necessitats de la vida culta y refinada.

Y, aixís com, en front d'aquestes onades plebeyes, debém cercar exemple en la nova literatura mallorquina, també pera afranquirnos de moltes de les vulgaritats corrents en materia política convé fer conéixensa ab escriptors com l'Alomar. Els articles que s'acaben de llegir en son bona prova. Jo crech que poden contribuir en molt a la

(1) Llegits en una de les «Lectures modernes» de la «Federación escolar catalana».

formació del nostre ideal, desembrassantnos el camí de destorbs y perills. Principalment ens fan fugir dels principis y conseqüències que porta l'odiós concepte de *descentralisació*, que nosaltres debèm rebutjar, perquè significa la negació del caràcter de Estat que tenen la Regió, la Comarca y la Ciutat, (1) considerant ses atribucions sobiranes com a meres delegacions concedides p'el Poder Central, per rahons de caràcter molt més utilitari que jurídic. En una paraula, perquè considera la gènesi del Poder com a *centrífuga*, partint del centre y expandintse per la periferia; en contra del nostre pensar —y mes encare del nostre sentir— que vol la gènesi *centrípeta*, en la delegació del Poder, com també en la delegació de la Forsa, anant pujant orgànicament des l'individu fins al Poder central, y mes encare, fins al Poder qui, ab major o menor suma d'atribucions, exerceixi les funcions directives en les Etnarquies y les Unions interestatals.—La paraula *descentralisació* pot tenir políticament pera nosaltres un sentit accidental, històric, significant la desintegració de les facultats avuy arbitrariament detentades p'el Poder central; y encare tal vegada no mes sia aplicable, ab propietat, al cas en que aquella desintegració tingui lloch d'una manera pacífica; pero repugnaria a les nostres idees y als nostres sentiments qu'aquesta condició se convertís en ideal, qu'aquesta necessitat de circumstancies se convertís en fórmula d'organisació política permanent. Mes aviat les nostres *desiderata* podrien xifrase en el mot *centralisació*, perquè, partint de la sobirania dels estrets, aspirém a la delegació de funcions en centres, a la formació d'Estats cooperatius. Y precisament per tot lo dit, crech que la nostra generació jove déu mantenirse avuy tan apartada del superficial federalisme d'en Pí y Margall com d'aquell foralisme regionalista, càr an en Mañé y Flaquer y que voldrien encare ferosos acceptar algunes escoles tradicionalistes. El nostre ideal es ben diferent.

Pera la mes perfecta consciencia d'aquest ideal, pera sapiguer a quins debèm continuar y a quins negar successió, aquesta Academia potser emprengui el curs vinent una serie d'estudis sobre els escriptors més influyents en la anterior generació, en que's vindrà, pera dir-ho aixís, a inventariar la herencia dels nostres pares a l'objecte de ferosos càrrech de quines coses, d'ella, convé fer servir, quines restaurar, quines dur al sostre-mort y quines cremar en els fòchs de San Joan, pera que ses cendres nodreixin els camps en que'ns caldrá sembrar llevors noves, arrencades, no sols de la nostra inteligencia, mes també de la nostra voluntat y del nostre sentiment, y del nostre amor, y del nostre odi, y de tota l'ànima, y de la carn, y de la sanch, y del moll dels nostres ossos.

Preparació y fortificació pera aquesta tasca son les «Lectures» que mercés a la cultura y bon zèl d'alguns companys nostres s'están donant aquest any. (2)

EUGENI ORS.

(1) Remarquém, de pás, la impropietat ab que sol dirse «la Regió, la Comarca y el Municipi»... fent figurar aixís, al costat de dugues entitats naturals, el Municipi, que no es altre cosa que l'òrgan pera el funcionalisme polítich d'una entitat natural, la Ciutat. Un altre dia en parlarém.

(2) En l'Academia de Dret de la «Federació escolar catalana» s'ha donat aquest curs una serie de «Lectures Modernes» qu'ha comprés el següent interesant programa: I: *Jordi Palante*: L'esperit de clase y l'esperit estatista.—II: *Ladislau Zaleski*: Historia de la Eseola històrica a Alemanya de Savigny a Ihering.—III: *John O. Fitz-Gerald*: La Universitat de Columbia.—IV: *Eugeni Boeglin*: Lleó XIII y la renovació social.—V: *Gabriel Alomar*: Regionalisme y descentralisació.—VI: *Joaquim Costa*: La ignorancia del dret.—VII: *Tomás Carlyle*: Introducció a «Els Héroes».—VIII: *Enrich Ferrri*: Els criminals en l'Art y en la Literatura. (Fragments).—IX: *Edmond Demoulins*: En qué consisteix la superioritat dels anglo-saxons? (Fragments).—X: *Emili Faguet*: Psicologia del socialisme. Aquets estudis han sigut traduïts p'els senyors Oriol Martorell, R. B. Pella, R. Fábregas, M. Sandiumenge, J. Montllor, R. Bertrand de Calderó y R. Coll y Rodés.

*Avuy el gran Teatre, fantàstic y esplendent,
pareix l'apoteosis d'un poble renaixent.*

*Tot quant inclou la raça de brill y de cultura,
de gust y d'opulencia, de força y d'hermosura,
com per un cuadro històric aquí s'es congregat;
ses branques més triades hi té l'humanitat.*

*Mirau: dones qui brillen ab la claror d'un astre,
cabells qu'el front ombretjan més pur que l'alabastre,
finors de mare-perla rosada y transparent,
d'els llarchs abrics sorgeixen com una flor vivent.*

*Dins l'aire se respira la febra d'els grans dies
y el colissèu se pobla d'ignotes alegríes,
de folles esperances, d'internes atraccions;
sos ulls pesats mig-clouen les vanes ilusions
y la gentada immensa qui s'entusiasma y crida
pareix que la victoria celebra de la vida,
de la bellesa augusta, del pensament humá.*

—Dins cinquanta anys, amiga, tothom en el fossá!

*Ascolta les paraules segures d'el poeta:
repara l'alt rellotje, qu'aquest es el profeta,
lo que ses busques senyen, lo que nos diu son toc
y un Mane-Thecel-Phares com inscripció de foc.
¿No sents dringar defora la veu d'una campana;
no sents d'un miserere la processó llunyana;
no sents com cauen, tétrics, els cops d'aquest martell?
La Mort jo mir vestida de seda y oripell,
qu'en vostres carns de nacre, baix d'eixes cabelleres,
la cámara de Rötgen hi veu les calaveres
y els vérmens ja pasturen qu'han de tastar tal fruit
¡Oh vanes apariencies nodrides d'el descuit!*

M. S. OLIVER.

EXTENSIÓ UNIVERSITARIA (*)

Ab tot y ésser aquesta una institució que pel seu fi sols parcialment entra en la esfera de les que ens hem proposat d'estudiar, per tractarse, com aném a veure, de centres merament pedagògics més aviat que d'educació general, tan mateix el seu desenrotlló es tan íntimament lligat ab elles y la seva influencia en la educació ética-social del poble anglés ha estat tan gran que no podém prescindir de donarne una lleugera idea.

El moviment de la *University Extension*, en efecte, no sols va provocar y determinar el dels *Settlements*, per exemple, al qual va precedir en alguns anys, sino que un cop aquest originat, va ajudar poderosament, segóns en son lloch hem de veure, la seva missió de cultura social; y tan gran es aquesta influencia que cap dels seus portentosos resultats tindrà explicació satisfactoria pera qui no estigui al corrent dels miracles operats per la Extensió Universitaria.

Paralelament a aquell moviment *ethic-social*, de que parlavem, que iniciat per en Carlyle y continuat per en Ruskín, prenía cors en la venerable Oxford, un altre moviment *científic-social* s'iniciava a Cambridge, el *foyer* venerable de la ciencia inglesa, que en poc temps devía unir en una immensa abraçada d'amor a la ciencia dues grans forces socials, a les hores pregonament separades,—el poble y les Universitats.

Feya temps, observa en Max Leclerc, de qual hermós estudi son tretes gran part de les notes que segueixen, que les velles Universitats, Oxford y Cambridge, remanien isolades y serenes en la pau de llurs campinyes y el silenci de llurs claustres. Alhora que pujava creixent al llur entorn l'inmens brugit industrial del país de la hulla y del ferro, aquestes viles doctes restaven tan impenetrables als «barbres» del defora, tan inacessibles als profans com Lhassa als impius estrangers. Per la vida intelectual eren restades a Aristótil y Plató; cap lloc no era fet a la mateixa literatura inglesa, a la historia moderna, a les ciencias físiques y naturals. Soles les matemátiques devíen a Euclides d'haver trobada gracia. Faraday, Tyndall, Darwin, Huxley, Spencer, tots els grans sabis de la Inglaterra moderna son *self-made men*: no deuen res a les velles universitats». No poc contribuía a aquest estancament de la ciencia l'isolament de la classe escolar, que orgullosa dels seus vells furs y privilegis, formava una mena de casta closa, forta, coherent y egoista, quals costúms y esperit arcáics havíen resistit al vent de la revolució.

D'altre part, en mitj de tot el gran moviment científic y industrial de la passada centuria, fet a esquena de les universitats, el poble anglés restava completament ignorant dels nous avenços, extranger a la fonda revolució operada, devenint així fatalment l'esclau envilit de les grans forces y del complicat mecanisme que la nova ciencia posava en les seves mans. Abandonat, desarmat, sense mestres y sense guía se trobava doncs enmitj de la lluyta formidable entre el treball y el capital, que a leshores esclatava en protesta contra el nou esclavatje.

(*) De una serie de conferéncies donades al Institut Obrer Catala sobre «Istitucions de Cultura Social a Inglaterra y França», próximes a publicarse en volúm separat per aquesta Revista.

Tant la ciència com la democràcia naixents se veyen amenaçades de mort per aquella fatal separació del poble y les universitats. L'abisme que'ls separava era mortal de necessitat; ni la ciència podia viure lluny del poble, ni aquest salvar-se y progressar sense l'auxili de la ciència. ¿Mes quí era capàs de salvar aquell abisme? ¿Quí era el boig que a mitjans de la passada centuria somniava en semblant miracle?

Ab greu recansa renunció a les profitoses reflexions que aquesta situació'm suggereix al girar la vista al nostre pays, y observarhi avuy, terriblement agravats, els mateixos fets y planteijats el mateix problema que fa 30 anys a Inglaterra. El temps reduit de que dispo no permetentme entretenirme en les moltes consideracions d'aquest ordre que en el curs de ma disertació's van presentant, no puc fer altre cosa que indicarles, deixantles encomanades al bon sentit del auditori.

Mes la societat inglesa no era una societat morta. El seu vigorós esperit individual d'acció autònoma restava sempre latent en el fons d'aquelles dues grans forces condormides; y aquí, com en altres mil casos, fou aquest esperit el qui salvá les universitats y al poble, y ab ells a la societat inglesa. Gracies a la heróica embranzida d'un grapat d'estudiants valents y decidits y d'un grapat d'obriers assedegats de llum, aquell prodigiós miracle en pocs anys s'acomplí, y el mon veyá per primera volta el pont gloriós de l'Extensió Universitaria franquejant victoriosament l'abisme insondable.

Dificil es esbrinar l'origen (*) d'aquest moviment, pero sembla lo cert que al professor Stuart de Cambridge li pertoca la gloria de haverli donat junt ab la empenta decisiva els trets principals del seu caràcter. Ja desde 1867 alguns graduats de les universitats, venien donant conferencies soltes als centres d'obriers, de menestrals y de dones acomodades, ab éxit sempre creixent, fins al punt de devenir dificil de trovar conferen-

(*) L'idea no era nova a Inglaterra. Tres centuries abans Sir Thromas Gresham, la havia concebuda, expressant la conveniencia de establir conferencies universitaries pera els menestrals de Londres. Un projecte semblant va fer en 1650 William Dell a Cambridge; el qui desitjava la creació d'Universitats o Collegis en totes les grans ciutats d'Inglaterra,—aspiració avuy, segons hem de veure, en grau part satisfeta, mercés als treballs de l'Extensió. En 1850 apareix per primera volta el nom d'Extensió Universitaria en una lletra dirigida al Vice-Canciller d'Oxford per William Seroell. En 1854 apareix un primer model d'aquests establiments ab el ja esmentat «Working's Men College» de Londres, fundat per Charles Kingsley, Denison Maurice y altres procedents de la nova escola socialista cristiana. En ell se llista en Ruskin ab entusiasme, junt ab en Morris y un estol de artistes amics (Rossetti, Hunt, Burne-Jones), essent durant un temps la seva ànima. Aquest institut, destinat a donar als treballadors els aventatjes de la educació superior, per medi de classes y conferencies nocturnes y del tracte directe ab persones cultes, fou realment per son esperit la primera creació del actual moviment de cultura social; y, com diu justament F. Harrison, «ha estat el pare de una llarga niçaga de Collegis y societats, més o menys semblants a ell per l'objecte—entre els quals, l'Extensió Universitaria y les Colonies socials o Settlements d'en Toynbee. El Collegi va prosperar, donant fruits excelents, per alguns anys; més ab el temps va perdre el seu caràcter original pera quedar avuy convertit en un bon Institut técnic d'arts mecániques.

El temps, en efecte, no era encare madur pera aquells assaigs y projectes. «Aquells homes s'havien avançat a la llur etat,» diu un professor de l'Extensió. «Abans de que l'educació superior pogués esser amplement difundida, era necessari que els graus inferiors de l'instrucció estiguessin eficientment organitzats. No fou fins a 1870, y després de llargs esforços, que Inglaterra obtingué un sistema nacional d'Instrucció Primaria. Al entre tant, els esforços y les discussions que conduiren a tal resultat havien familiarizat als esperits ab l'importancia del assumpte. El país estava en prosperitat, y les classes obreres tenien més lleure que abans. Les facilitats de locomoció rápida havien fet possible un sistema de ensenyança ambulants.» Per altre part les Universitats havien anat sortint poc a poc del vell ensopiment, fentse més aptes pera rebre y respondre a aquelles aspiracions.» De 1850 a 1873 una serie de reformes havien aixamplat considerablement el camp dels estudis a Oxford y Cambridge obrintlos a classes senceres de la societat que abans n'estaven excluïdes.

Aquestes circumstancies deurién esser meditades per aquells que, ab lloable intent, treballen pera implantar la institució entre nosaltres,—com també les no menys considerables que, segons indicaré en son lloc, han produït, després de heróics esforços y de brillants resultats, la decadencia de l'Extensió, com institució popular, a Inglaterra.

ciants que abastessin a les nombroses demandes que el públic feya a les Universitats. Mes aviat aquestes conferències no foren mes que una gota d'aigua pera satisfer la immensa set de coneixer que's desvetllava en el poble. Mr. Stuart, «esperit ardent y entussiasta per la causa de l'educació popuar» va ferse plé cabal de l'importancia y del caràcter del moviment que presenciava. Les conferències ja no satisfieien les aspiracions del poble, y 's demanaven cursos complets. Calía una organisació y una direcció que dongués unitat a les forces disgregades. Calía que les Universitats se fessin cabal d'aquelles aspiracions y les donguessin una satisfacció completa y immediata.

Aixó es lo que en Stuart demanava en 1871 al Senat de l'Universitat de Cambridge. Multitud de centres s'eren organitzats y s'organitzaven pera establir cursos y conferències. La Universitat devía traçar un plan que pogués respondre a totes les demandes, adaptarse a totes les necessitats, y enviar missioners a tots aquells centres que acceptessin les condicions que ella posaría.

Apenes la proposició de Mr. Stuart es coneguda, que de tots cantons d'Inglaterra arriben peticions pera apoyarla. En 1872 la Universitat de Cambridge reb nombre d'exposicions de societats y centres educatius, entre ells els Municipis de Birmingham, Leeds y Nottingham, concebudes en termes memorables. Sabém, deien, que en moltes grans ciutats y districtes rurals hi ha gran nombre de persones que desitjen els beneficis de la instrucció superior. Aquestes persones han passat la etat de la assistencia a la escola. Pero no tenen els medis o la oportunitat de passar 3 o 4 anys a la Universitat. Moltes d'elles son joves menestrals, empleats durant el día com escriptors o dependents de comerç. Moltes altres son obrers. Com podem proveir a les necessitats d'educació superior d'aitals persones, que sols poden estudiar de nits? Ens girém, en aquesta dificultat, a les velles Universitats d'Inglaterra. Elles son els centres nacionals de la educació superior. Per qué no vindrien les Universitats a nosaltres, puig que nosaltres no podem anar a elles? Per qué no ens enviarien professors, homes de mérit en diverses branques de la ciencia? Aital homes podrien prestar un nou y gran servey a la nació, si com a missioners de les Universitats, com interprets del esperit lliberal en la educació, volguessin donar classes nocturnes en les nostres ciutats pera homes que no tenen lleure durant el día. Igualment, afeigien, en totes les ciutats hi ha moltes persones acomodades y educades, principalment senyores, que desitjen ampliar els llurs coneixements y conrear els llurs esperits. Aquestes persones veurían ab gust la vinguda d'aquells mestres, y formarian un important núcleu d'alumnes pera els quals podrien establirse classes de día ab remuneració adequada. Aquesta es la substancia d'aquelles exposicions.

L'Universitat encarrega a un comité d'examinar la qüestió ab facultat pera establir cursos per un període de dos anys a títol d'assaig, y de nombrar examinadors que donguessin una sanció als treballs dels alumnes. L'experiencia comensada en 1873, havent resultat feliç, el comité devingué permanent, y el Senat l'autorisá pera organitzar cursos per tot aont existissin comités locals que fessin demandes a l'Universitat, garantint els fondos necessaris.

Desde aquest acte, creació oficial del moviment, l'Extensió Universitaria s'es anada desenrotllant ab extraordinaria progressió. Nottingham, Derby, Leicester, Leeds, Bradford, Liverpool, Sheffield, etc., una després d'atre respongueren a la invitació. Per totes

les ciutats ingleses els obrers, menestrals y demés persones interessades s'organissen, nombren comités y fan replega dels fondos necessaris pera establir cursos y conferencies. Perqué cal remarcar que no's tracta de una obra de caritat, sino de serveys pagats. Ni el sentiment de dignitat del poble anglés hauria tolerat, ni el seu instint positiu s'en fiaria, de favors d'aquesta mena. Si alguna prova s'ha fet en aquest sentit ha fracassat per falta de sa assistencia. Era realment una aspiració seriosa, una vocació decidida y perseverant per l'altre cultura universitaria. No era cap frévol entreteniment, cap distracció vanitosa lo que's demanava a les Universitats, sino realment la gran acció de extendre á tots els ben fets de la ciencia, adjurantles de redevenir *universals*, com havien sigut altre temps, a fi de que, segóns la cándida expressió del fundador de Clare College de Cambridge, en son acte de donació de 1311, «aquesta perla de gran preu, que es la ciencia, no fos estotjada inutilment, sino llessada enfora de l'Universitat, pera que així pogués enllumenar als qui marxen pels sombres camins de la ignorancia».

Aviat l'exemple de Cambridge es seguit per les altres universitats ingleses. En 1876 se constitueix á Londres una Societat ab elements d'aquella Universitat y les de Cambridge y Oxford pera fer igual treball en la metròpoli. En 1878 Oxford comensa a competir ab sa rival, establint cursos similars, que si be després d'un parell d'anys degueren abandonar-se per les dificultats econòmiques ab que s'havia de lluitar, foren represos en 1885, haventse continuat fins are ab resultats brillants. El comité de Londres se encarregá naturalment del inméns domini de la metròpoli ab els districtes vehins. Oxford y Cambridge se compartiren els departaments inglesos. Oxford prengué l'Oest y Cambridge l'Est. Posteriorment altres Universitats ingleses han pres part en el moviment. Durham s'es associada ab Cambridge pera aquesta tasca. La *Victoria University* (Manchester) ha organísat conferencies en el Lancashire y Yorkshire. Les quatre Universitats escoceses se son unides pera fer una obra semblant. Una societat pera l'Extensió de l'Ensenyança Universitaria fonciona en el Nort d'Irlanda. El moviment s'es extés per les colonies ingleses, y parells moviments han prosperat en els Estats Units y diversos paisos d'Europa, haventse darrerament intentat en el nostre ab els interessants y lloables experiments d'Oviedo y els recents de Barcelona.

En 1873, any del comensament, Cambridge enviava missioners a 10 centres que reunien 3200 estudiants.

En 1898 tingué lloc en la mateixa ciutat una reunió pera celebrar el compliment de 25 anys de treball. Les estadístiques presentades en aquell acte no podien ser més falagueres pera els fundadors. Heusen aquí un resúm.

Any	Universitats	Núm. de cursos	Assistencia regular d'estudiants
1876-7	Cambridge, sola	83	7.511
1886-7	{ Cambridge, Londres } { y Oxford. }	228	25.486
1896-7	{ Cambridge, Londres } { Oxford y Victoria }	488	46.741

En vistos aquets grans resultats, les considerables sumes gastades son petites. Durant l'any 1899-90 foren evaluades en 19.100 lliures esterlines, menys de 500.000 pesetes,

pagades en gran part pels mateixos estudiants. Cambridge sol en 1898, o sia en 25 anys, duya gastades 120.000 lliures, pagades de la mateixa manera, ab un terme mitj de 9 shillings per estudiant.

Segons les memories publicades per les respectives Universitats, heus aquí el resultat del treball de la Extensió a Inglaterra durant el darrer any acadèmic (1901-2).

	<u>Núm. de cursos</u>	<u>Assistència regular d'estudiants</u>	<u>Exàmens aprovats</u>
Cambridge	104	9.200	638
Oxford	190	20.862	1.226
Londres	195	15.407	2.257
Victoria	72	6.682	871
Total	<u>561</u>	<u>52.151</u>	<u>4.992</u>

Els professors de l'Extensió han donat, doncs, 561 cursos en multitud de centres, als quals han assistit regularment un terme mitj de 52.151 estudiants, dels quals 4.992 han fet treball formal, presentantse a exàmens y satisfent les condicions exigides pera la aprobació.

* * *

Les materies ensenyades son realment universitaries,—l'història en totes ses branques, literatura, art, economia y ciències socials, física, química, geologia, botànica, ciències matemàtiques, (*) etc., etc. Heus aquí alguns exemples de les enlairades materies ab que s'atreveixen aquells estudiants obrers. «El sigle de Pericles», á Sheffield, en plé centre manufacturer, «l'Història de Florença», a Oldham, devant d'un auditori de 600 obrers teixidors y filadors de cotó; «la Tragedia Grega», a Newcastle, al centre de una conca carbonera, etc.

El sistema d'ensenyança seguit es en sos trets principals el mateix fixat pel professor Stuart en el curs de ses nombroses experiències y adoptat desde un principi per la Universitat de Cambridge. Aquest sistema presenta quatre punts caracteristics; la conferencia ó lliçó, la classe, l'exercici escrit y l'examen. En la lliçó, que es generalment setmanal y devegades quinzenal, el professor exposa la materia en linies generals. Pera cada lliçó hi ha preparat un *Syllabus* o fulla impresa que el professor distribueix entre els alumnes, y que, destinat al principi a donar un extracte o ressum de la explicació, es devingut una sort de petit manual, molt complert, ahont se condensa tot lo essencial de la materia ab cites y estadístiques oportunes, y contenint endemés una llista de les fonts y obres de text y de consulta, consells sobre els treballs preparatoris, indicació de punts dubtosos y citació de materies pera assaigs; el *Syllabus* devé la guia del estudiant quant se trova abandonat a ses propies forces. Després de la lliçó vé la classe, que es una conversa entre el professor y els alumnes. En ella aquets fan preguntes y exposen dubtes que el professor respon y explica. Aixó permet al professor entrar més en el detall, y relacionarse personalment ab els estudiants, ajudantlos y animantlos en llur tasca. En la classe el professor posa

(*) La majoria dels cursos son d'història y literatura. Una part molt important correspon a les ciències sobre tot les naturals.

questions als alumnes, sobre les quals aquets escriuen curts assaigs. Aquets exercicis formen una part important del sistema. El professor examina els treballs, y els retorna ab correccions y comentaris a la pròxima classe. Finalment hi ha l'exàmen que te lloc després de terminat el curs. L'examinador, que es diferent del professor, es un professor especialment encarregat d'aixó per l'Universitat. Fa una llista dels aprovats y senyala als qui han guanyat distinció.

El nombre d'estudiants que's presenten a exàmens es considerable y's calcula que que sobre un 95 per cent d'aquets son aprovats. Mes calia una sanció a aquells estudis que fos norma y garantia dels resultats obtinguts, y ab aquest objecte foren creats una serie de certificats corresponents en cert modo als universitaris. Per ultim, com consagració definitiva de la institució, l'Universitat de Cambridge va concedir els beneficis de la *Afiliació* al centres que organisen un conjunt sistematic de cursos de ciencia y literatura extesos per un per un periode de 4 anys. Per aquest medi els alumnes de l'Extensió que han seguit y aprovat aquells cursos per 3 anys consecutius, son admesos a la mateixa universitat aont s'els fa gracia del examen d'ingrés y d'un any de residencia dels 3 que s'exigeixen pera obtenir el titol professionial. Malgrat aquestes facilitats molt pocs son els obrers que abandonen la llur professió pera abraçar la carrera, ço que's pren justament com un gran titol de gloria, puig que el objecte principal de la disposició era conseguir, com s'ha conseguit, que els centres disposin els cursos en una forma metódica y coherent. (*)

Pera la creació dels centres locals se procedeix del següent modo. Les persones interessades se reuneixen, demanen l'auxili dels notables de la localitat, y's nombra una comissió que s'ocupa en la organizació dels cursos y en avensar o garantir els fondos necessaris pera els gastos de propaganda, publicacions, lloguer de local, paga del professor, y compra dels aparells necessaris pera l'enseyança. Els membres del comité se reembossen demanant als estudiants una indemnissació en forma de matrícula que varia entre 5 y 20 shillings per curs. Com que, malgrat aquest cost reduit, molts estudiants se troven en la impossibilitat de satisferlo, en molts cassos persones riques y amants de la instrucció, amos, patrons, societats cooperatives, Trades Unions, etc., se concerten pera saldar el deficit que resulti quan la subscripció popular no arriba a cubrir els gastos; y molt sovint les mateixes persones adquirexen nombre de bitllets de inscripció que després reparteixen gratis o a un preu infim entre els estudiants pobres. D'aquesta manera s'es arriat a emetre bitllets de inscripció al preu de 1 *shilling* per 12 lliçons, o sia un *penny* (10 centims) per lliçó.

Sembla inutil indicar que en aquest punt se trova la principal dificultat que ha hagut de vencer el moviment. Hem vist ab quin digne coratje el poble ingles ha tractat de salvar aquest terrible obstacle economic, que ha impedit y impideix el franc avenç no sols d'aquesta sino de totes les institucions análogues, segons hem de veure en el curs

(*) A la obtenció d'aquest resultat havia ja contribuït eficaçment la creació dels certificats que acabem d'esmentar, formant una serie escalonada en harmonia ab la variada extensió dels estudis seguits pels alumnes. Aquesta serie comprén: Certificat dit de terme, (*term*) que es el que s'obté al final d'un sol curs trimestral; certificat corresponent á una serie de 6 cursos (*terms*); entre aquets dos se creá després el certificat dit de sessió, (*sessional*) corresponent al any academich, compost de dos ó tres cursos (*terms*), y destinat a establir seguencia entre les materies d'aquets. Finalment ve el certificat de *Afiliació*, que es el que acabem d'explicar y comprén 8 cursos.

d'aquest treball. L'obrer anglés al renunciar magnanimament als serveis gratuïts, s'imposava a sí mateix el més heroic dels sacrificis, disposantse a esmersar els seus penibles estalvis en el conreu de la intel·ligència. Mes malgrats tots els esforços y la bona voluntat la empresa resultaba sovint impossible pera molts. Com trovar en un centre obrer la suma necessaria pera cobrir els gastos de una serie de 12 conferencies, y aixó per varis anys consecutius? En 1885 Oxford intenta un remey a aquest mal, establint series de 6 conferencies. (*) No va fer aixó sense grans temors de aqueste reducció comprometés la serietat y l'equilibri de la institució, puig sabia que aquesta sols tenia rahó d'esser en el «cas de que continués defensant els interessos de l'altra cultura y's guardés del perill de no ser mes que una dispensadora de distraccions pòpulars.» Mes no fou així, y l'Extensió va viure y prosperar sense perdre res de sa dignitat y sinceritat.

* * *

Del gran entussiasme despertat en aquest moviment per totes les classes socials y sobre tot per la proletaria, el següents fets poden donarvos una lleugera idea. Hi ha hagut obrers que han fet tots els vespres 8 y 14 kilometres de camí pera assistir á les classes. Algun cop hi venen de 14 y 16 kilometres al voltant, y s'en entornen á altes hores del vespre, al fort del hivern, á peu y tenint en algun cas d'atravessar á força de rems un riu ó port y passar camp á través per camins infernals, desafiant sovint forts temporals. N'hi ha hagut un d'ofici filador, que aprofitava les festes pera dedicar-se al estudi de l'història d'Irlanda, fent en sortint del treball viatjes a peu a la ciutat vehina pera consultar llibres, y retornant al mateix vespre. Un altre, fuster, s'apassiona pel grech y no para fins á trovar medis pera dedicarshi. S'en va a treballar á Oxford, y's posa baix la direcció d'un professor. El día l'emplea en goanyarse la vida a cal patró y de nit se lleva a les tres pera estudiar el grech. Y no segueixo citant mil y mil altres exemples d'heroisme en aquesta noble lluita per la ciencia, de por de no cansar la vostra atenció.

CEBRIÀ MONTOLIU.

(Acabaré).

(*) La innovació ha sigut acceptada per les demás Universitats. Aquests cursos breus se segueixen en les mateixes condicions que els altres, pero generalment, si be s'admeten els estudiants a examen, no's donen certificats. Posteriorment s'han establert lo que's diu *Pioneer Lectures*, conferencies populars de propaganda, soltes o be arranjades en series curtes, destinades a interessar als públics novells y a preparar el camí pera els cursos formals de l'Extensió. En aquestes no hi ha exámens, certificats, ni exercicis.

MÚSICA

Dones pianistes: Carlota Campins.—El quartet txech.—Un nou intent d'òpera catalana.—
"Follet" d'Enrich Granados.—El dissapte de passió d'un autor.—Un que ha pres candela.
—Del Liceu.

En els salons de nostres burgesos y fins de molts menestralets barcelonins el piano hi es avuy com un article de primera necessitat. Lo que avans constituía pera gent de certa posició un conexement complementari o *d'adorno*, com ne diuen encare als colegis ahont ensenyan las manipulacions d'aquell instrument, s'ha fet d'un quant temps ensá tan indispensable pera la *educació* d'una senyoreta de *bona* y de *mitjana* societat com ho son pera presentarse entre'l mon de *bons principis* el vestit ab qua y la protecció als descobriments dels perfumistas parisenchs.

Mes si en l'us del piano com instrument doméstich s'ha avensat notablement, ben cert es també que l'avens en calitat es relativament petit. Escolteu les armonies que dins d'un saló ple de confort arrenca de les cordes del piano una gentil senyoreta, y si no la sentiu encare descapdellar entre sos dits el textit melós de *El sueño de un ángel* o *La plegaria de una virgen*, o acompanyar a una que canta ab els ulls en blanch romaneses de Tosti y Tito Mattei, es que l'italianisme més *fané* ha vingut a ésser substituït per l'italianisme dels Puccini, Mascagni y Giordano: allavors sentiréu com algún fragment ple de passió de la empalagosa *Bohème* pren vida y color per darrera les tapes del instrument, mentres la pianista somía ab els amors *idíllichs* d'una modisteta y un poeta o un estudiant de París. Entre les romántiques meloses d'ahir y les d'avuy sols hi sabríam trovar una diferencia: si a mitjans del sigle passat s'hagués representat *La Bohème*, totes somiarían morir en brassos d'un poeta una matinada freda d'hivern, voltada d'aquells quatre calaveras tan ensas, pero tan simpátichs, d'aquella perduda tan capritxosa, pero de tan bon cor...; nostres modernes aymantes del Art, més pràctiques, menys sommiadores, com a bones filles dels que s'han enriquit fabricant mitjons y samarretes, s'encantan ab les escenes del segon acte de sa ópera favorita, y quan hi pensan, voldrían trovarse al *quartier latin* sopant tranquilament en alegre companyía sota un porxo del «Café Momus». Per axó les d'avans s'entussiasmavan ab les tirallongues mecarròniques d'una *Traviata* moribunda; y les d'avuy posan totes ses delicies en destrossarvos el sentit auditiu ab les infantívoles y alegres notes del cant de Musette.

Mes dexémles estar a les pianistes de *Bohème* o de walz Boston; que elles seguixin éssent l'admiració de les *mamás* respectives, y l'esqué d'una llarga corrúa de jovincels que'ls endressan mirades tendrívoles, com diría un amich meu, molt aficionat a posar finals d'afecte a certs adjectius.

Diguém dues paraules de les pianistes que tenen obert ab l'Art musical compte corrent. Son ben poques aquestes últimes, relativament a lo que reclama una educació social ab els medis y l'ambient actual, mes aquí si que pot dirse que aquexes escepcions son honrosíssimes.

Afortunadament algunes families barcelonines han dextat d'entendre que'l piano tingui d'ésser el pretext pera matar l'aburriment de gent desvagada o pera donar espan-

sió en sos salons als aymants de Terpsícore; y axís veyém com de unes engrunes de sentit comú que han posat determinades individualitats respecte a les coses del Art y de la ensenyansa donada pels bons mestres que tenen acaparada tota la generació jove *pianistable* de Barcelona, van sortint cada día joves pianistes que proclaman la *deslliuració* del piano del jou d'una vergonyosa rutina y fan esperar en una superior cultura artística d'una part al menys dels músichs o senzills *amateurs* del nostre porvenir.

Ahir era en Granados qui'ns feya conéixer de mica en mica un tan bell esplet de jovent sortit de sa cátedra de pianística, o en Rodriguez Alcántara qui'ns presentava a sa jove dexeple, la Onia Farga, la que are precisament acaba d'obtenir un falaguer éxit a París; avuy es en Vidiella fentnos admirar entre altres a ses dues notables dexeples, la Carlota Campins y la Enriqueta Marcé; demá será en Malats o algún altre dels que's disputan en honrosa lluyta els dominis superiors d'aquexa branca musical qui'ns donará una sorpresa ben agradable en la presentació de qui puga considerarse com una veritable esperansa en el firmament del Art de la terra.

Qui ho diría que la compleció y'l temperament d'una senyoreta jove encare com la Carlota Campins havia de donar pera tant com pera ezeccutar lo que aquella feu y com ho feu en son últim concert donat en obsequi als membres de l'«Associació wagneriana»?

Couperin, Rameau, Bach, Hændel, Haydn, Mozart, Beethoven, Mendelsson, Chopin, Schumann;—aquesta llarga professó de noms benvolguts com el qui més de tot *amateur* del art diví, desfilá ab algunes de ses obres capdals per entre'ls dits de la jove artista y'l teclat de marfil, com desfilan per una fantasia fresca y potentia els recorts de sos íntims més estimats; aytal es la familiaritat ab que la Campins sembla ferse ab les obres dels grans mestres. Si en les obres dels pre-beethovenians que figuravan en el programa, ens semblá sentir la mateixa má del seu mestre revelarnos en tota sa deleitosa *nuance* la poesia insuperable que enclouen les produccions d'aquells mestres clássichs, en las demás obres especialment en la Sonata de Beethoven que es coneix pel nom d'*Aurora* ens feu l'efecte, de sentir, si aixís pot dirse, una reencarnació artística del temperament d'en Vidiella, en una fantasia jove, eczhuberant, espléndida, arribada al *summum* de son vigor espiritual, la manifestació d'una personalitat que té en intensitat de sentiment lo que tal volta li falti d'aplom, de la gravetat que caracteriza a tot un mestre.

Y are prescindint de les qualitats de pianista de la Campins, cal endressarli una felicitació per lo encertat del programa. Si pot dirse que qui com ella toca'ls *Estudis sinfónichs* de Schumann es ja una pianista en tota la estensió de la paraula; de qui té'l valor de presentarse ab un programa com el que ella ens feu sentir s'ha de creure que posseex el grau de cultura suficient pera distingir a qui solsament toca'l piano de qui coneix el *divinum quid* de la música. Alló si que fou quasi tota una historia de la música de piano, dividida com la «Historia universal» del estudis en *antigua, media y moderna*; pera completar-lo sols hi faltava la historia contemporània que hauría pogut estar representada per la nota *modernista* de Paderewski; mes la Campins rebutjá per aquell moment aquexa part històrica, y enteném que després de lo que sentirem cap falta hi feya.

* * *

El *Quartet txech* ha passat per Barcelona com hi passen moltes coses que s'ho valen: admirat y aplaudit ab deliri per les quantes dotzenes d'*amateurs* que no'ns dexám perdre cap manifestació ahont l'art vagi aparellat ab les solfes.

Fer aquí els deguts elogis del incomparable conjunt d'aquells quatre artistes bohemis ademés de que allargaria aquestes notes més de lo convenient, resultaria gayre be fora de temps y repetició de lo que ha dit tota la premsa de Barcelona, donchs s'ha de reconexer la unanimitat ab que aquell quartet ha sigut jutjat, si dexám correr la crítica (?) d'un senyor que está renyit ab en Crickboom, quin senyor crítich molt patriota ab carinyosa benevolensa envers els de fora casa, s'allargava fins a dir que'l *quartet txech* era *de lo millor* que s'havía sentit a Barcelona en qüestió de quartets. Que Deu li conservi al senyor crítich els quartets que hagi sentit a Barcelona que puguin fer parelles ab el txech en qüestió de calitat de sons, d'ecxecució portentosa individual y colectiva, de personalitat ben definida en quant a la interpretació que ningú pot tatxar de capritxosa, si be algú ha trovat poch clássica.

Resumint: es ben cert que sols cüestions, en quin terror no devém entrar, poden fer que's regategi el dictat de conjunt meravellós d'instrumentistas al quartet txech que ha tingut als poch barceloníns, que han anat a sentirlos ab l'admiració sostinguda constanment en les obres de Schumann, Beethoven, Schubert y'ls txechs Dvora y Smetana que'ns han fet sentir.

Per la nostra part sols sabém comparar la idea de perfecció que aquets quatre artistes txechs ens acaban de donar ab el conjunt inponderable de la orquesta de la «Filarmónica» de Berlín. Son dues impresions la d'aquell quartet y la d'aquella orquesta, cada una en sa esfera especial, que sobressurten d'una manera molt particular en les moltes y bones impressions d'audicions musicals que en nostra Barcelona podém haver recullit.

Y quí ha fet el miracle de la formació d'aquesta maravella del art?

Donchs, senzillament la modestia de quatre senyors que enloch d'anómenarse separatament l'eminent concertista Hoffmann, Suk, Nedbal y Vihan amagan llurs noms en comú ab el de *quartet txech*.

Y are se'ns acut plantejar una qüestió: No hi ha tal volta en nostra terra músichs intérpretes a l'alsada d'aquells artistes bohemis? No cal duptar de que aquí poden trovarse els elements necessaris pera la formació d'un bon quartet. Més aquets elements cóm se trovan? Completament disgregats y ab poques ganes de constituirse en societat de música de *camera*, com ho fan per eczemple al estranjer violinistas de la talla d'en Heermann y d'en Sechiari, directors d'un quartet un y altre. Aytal músich que podria esser un element poderosíssim pera la formació d'un quartet catalá prefereix en profit de sa butxaca y de son mal entés individualisme, anar pel mon eczibintse com una raresa en son genre, donant al públich, badoch en sa majoría que va a sentirlo, sessions de gimnástica; tal altre, que no es un artista menys despreciable s'engorroneix a la ombra dels seus *diaris* del Liceu y tal volta de les festes majors del istiu y no's recorda de que al mon hi ha molt camp per esplotar encare, y que si's formés un quartet ab músichs de la terra l'éczit no's faria esperar per la rahó ben senzilla per que la gent ompla'l teatre pera sentir en Casals y'l dexa vuyt quan toca en Sechiari, s'empeny y's ma-

sega pera sentir al «Orfeó Catalá» per eczemple y's fa un xich l'indiferent devant de la «Schola Cantorum.» Diém axó, y ho diém ab plena convicció, pera treure la mala impressió del poch entussiasme que despertá entre nostre públich l'anunci del quartet txech admirat avuy per tot lo mon com a verdadera maravella, y fins dins d'Espanya pel mateix públich madrileny que ha tingut la satisfacció de sentirlo en una llarga serie de concerts.

Se'ns dirá que les dificultats pera aclimatar aquest genre de música a Barcelona son moltes; y ja ho sabém; més per ventura no foren molts els inconvenients ab que topá, posém per cas, l'«Orfeó Catalá» avans no arrivá a disfrutar de la popularitat que té avuy y de la importancia que tothóm li concedeix; el trevall, la inteligencia y l'entussiasme vencen grans obstacles, obstacles que valenment ha sapigut véncer aquella llohable institució choral catalana. No hem vist repetidament per altra part a nostre públich disposat a donar alé a tot lo que surt de la terra mateixa, quan no hi juga per entremitj la passió de les petites colles que'ls mestres catalans no saben acabar de tirar per terra? No l'hem vist a n'aquest públich aplicar a tot lo que es de casa un criteri de benevolensa, que no sabém si aplaudir o censurar? Donchs, fins amparats en aquesta *bonhomie* burgesa dels barcelonins, podria intentarse quelcóm per la rehabilitació de la música de *camera*, per la qual sols avuy la «Asociación musical de Barcelona» fa alguns esforços, que no per modestos, dexan d'esser ben dignes de llohansa.

Trevallis, estudihiis, fassis propaganda, cérquinse medis que no han de faltar, espolis cada hù de son cós aquest *rey* de qui la dita popular ens fa posseits als catalans, y aquexes audicions que son a voltes les que més entran en lo més fons dels replechs de l'ánima capassa de la percepció de la obra d'art no's deurán solsament a la bona pensada d'un empresari de concerts com en Crickboom, a qui cal agrahir lo contracte del quartet txech tot recomantli que no desdexe en son esfor en pró de la cultura de nostres *amateurs*, fentnos sentir altra vegada, entre les notabilitats musicals europeues que puguin visitarnos el conjunt portentós d'aquells quatre instrumentistas incomparables que tan be saben fondre son ánima d'artista en una sola ánima, encarnació viventa del geni de sa terra.

* * *

Sobre un llibre *super-mansó* de l'Apeles Mestres, en Granados ha escrit una ópera que té tres actes y que per son assumpto ab prou feynes si podria tenirne un.

Mercés a la generositat del Círcul del Liceu, d'aquesta ópera se'n doná una audició privada en la mateixa llengua en que fou escrita (si esceptuám lo del tenor qui cantá sa part en dialecte tortosí), donchs els senyors que componen la Junta de nostre Gran Teatre varen voler sentir-la avans de comprometes a posarla en escena. Heus aquí una cosa, la de voler sentir una ópera avans de donarla al públich, que aplaudiriam de veres si s'apliqués als autors de fora casa, donchs tal volta axís, ens estalviariam les superbes *latas* dels Puccini, Mascagni, Giordano, Franchetti, etz. etz., que'l públich ve obligat a escoltar y en conciencia a reventar després.

L'audició privada que's doná del *Follet* d'en Granados quasi ni'ls honors mereix concedirli d'ensaig general; aytals foren les condicions en que's doná, a pesar de la

bona voluntat indiscutible de tots els que hi prengueren part: orquesta, primeres parts, y chors confiats a la «Escola Jordiana-Orfeó Canigó.» Per lo quasi gens que s'havía pogut ensajar be cal dir que la orquesta estigué heróica en certs moments y lo mateix podem dir dels chors.

Poch dirém de la nova obra d'en Granados per no fernos insoportables per lo molt que va allargantse'l present article. Resumím nostres impresions en lo seguent: En Granados se'ns ha demostrat en *Follet* el compositor distingit, elegant y bon tecnicista de sempre, mancat de grans ales pera remontarse a les regions serenes y puríssimes del últim cel del Art, emperó dotat d'excelents qualitats de sentiment, de dots molt apreciabls d'artista esquisit. En Granados en aquesta obra y en tantes altres ni s'axeca may molt per amunt de la mediocritat ni sembla esposat a grans caygudes. Més o menys inspirades ses melodíes, més o menys encertat el plan o desenrotllo de la seva obra, ve a conservarse en una tessitura igual, la suficient pera que aquella atregui l'atenció del públich. En el *Follet* ha tingut la desgracia de topar ab un llibre que si be sembla esprés al seu temperament somniador, no ofereix apenes situació verament musical per les deficiencias del desenrotllo del poema; axó contribueix sens dupte a la complerta falta de correspondencia que s'observa entre'l llibre y la música, donchs no sembla sino que l'autor d'aquesta última no sabent que fer d'aquell diálech mancat del encís poétich que té tal volta la llegenda d'ahont surtí'l poema, li endossi la melodia que més satisfassi al seu propi esperit subjectivista. Axís veyém que quan el músich logra desentendre del poema, crea págines de tanta bellesa com les que té en el primer acte en sa primera meytat no menys garboses per lo senzilles, el final fugat dels chors del mateix acte, el comensament y'l final del segon junt ab alguns fragments de la escena d'amor que ocupa tot aquest, y'l preludi del tercer acte, sobre quina oportunitat hi hauría molt que dir, més que es potser lo millor de la obra, per la mateixa rahó de que en ell el músich s'ha pogut veure deslligat per complert de tota traba del llibre; axís al menys ho fa creure'l carácter lliure d'aquest preludi, al qui no creyém que ningú hi sapigués veure cap enllás ab lo restant de la obra.

Y are cal preguntar: En Granados ha donat algún pas remarcable pera la creació de la ópera catalana? La resposta, ben dolorosa, pot férsela tothóm que compregu l'alcans d'aquexa pregunta. *Follet* no es encare una ópera catalana o un drama lírich catalá, com no ho son *Els Pirineus* d'en Pedrell y *Euda d'Uriach* d'en Vives, per eczemple, a pesar aquêts últims d'esser d'assumpte catalá y de tenirhi sa part la música popular catalana, y'ens dol no tenir temps pera especificar aquesta apreciació! Més lo dit es suficient pera que's tingui de rebutjar tot esforços de nostres músichs quan l'esforç es honrat com el d'en Granados? Rés d'axó; al contrari, creyém que les nostres empreses tenen el dever d'esperonar als compositors de la terra, donant a conèxer al públich tot lo que aquêts produexin fins ab l'intent si's vol de que'l públich mateix per boca de ses unitats conscients, sobre'l terror experimental fassi la tría de lo que trova acceptable y lo que creu que tinga d'esser rebutjat. No valdría més presentar a la sanció del públich obres d'autors catalans que les macarróniques novetats ab que cada any ens *obsequia* la empresa del Liceu, novetats que s'acullen ja ab certa reserva donats els precedents poch favorables? Are mateix va a estrenarse al Liceu una obra d'un tal Cilea que

no es gens aventurat pensar que serà una més a sumar a la llista de les *Fedora*, *Cristoforo Colombo*, *Iris*, etc.; perquè en lloch d'un altre intent d'aclimatació del genre italià modern, no podria aquexa temporada donarse com a cosa nova'l *Follet* d'en Granados tan ben acceptat el día de l'audició privada?

Al pobre Granados, tot y logrant ab sa partitura l'aculliment que molts no tenen per part de qui podria fer molt en be del art y dels artistes de la terra, se'l obligá, precisament en un día com el dissapte de la setmana de Passió, a passar per les baquetes d'una ecxecució tot just embastada y ab determinats elements ben mancats d'aptitut pera'l desempenyo de sa part; just fora que la mort y enterrament de son *Follet* no vingués a posar el mot final al trist camí de sa passió per les taules del Liceu.

* * *

Una molt respectable institució artística catalana sabem que s'ha sentit molestada per les apreciacions que feyam en nostre nombre prop-passat referents als orfeons de Catalunya ab ocasió de la visita que'ns feu la «Schola Cantorum».

Aquells que ab olímpica passivitat escoltaren com un autor poch aprensiu denigrava publicament desde les taules d'un teatre y ab gran satisfacció dels bacallaners y betes-y-fils del carrer del Hospital, a una corporació que es honra y gloria de Catalunya, sembla que s'han ofés en lo més pregón de sa dignitat porque diguerem algunes veritats aplicables a las societats chorals catalanes, que cregueren a ells directament endressades.

A n'aquells a qui aludim, si es cert com se'ns ha dit que s'han sentin mortificats, sols els farém present dues coses: la primera, que en les apreciacions a que'ns referím parlarem en general y no pera ningú en particular; y la segona, que no es d'home prudent créures acaparador de la perfecció en la professió o art respectiu, ni tampoch voler amparar *a outrance* aquella o aquest ab una llureya determinada per noble qu'ella sia.

* * *

Quan surti a llum el nombre present, haurán sortit a la lluma també, mes a la llum artificial dels bechs Aúer, el rostres de les hermosures femenines de Barcelona pera asistir de gran gala a la inauguració de la temporada del Liceu. Allí en aquella inmensa sala s'haurán confós (inspiram, L. B. de C. verb musical d'en Mencheta) les dolces melodies que inspiren els deus immortals al geni insondable y africá de Meyerbeer ab l'aroma especial de la seda que inonda'ls esperits ab la joya dels aristocrátichs *budoirs*, els accents desgarradors de la enamorada Selika o'ls apassionats pinyols del tenor ab la flayre de les essencies de tocador y de les flors *naturals* que ocuparán el lloch del prosaich barret enflocat, y tal volta, tal volta, les fugides de tó de bisbes, frares, mariners, salvatges y brahmans ab el xiuxiueig d'alguna hermosa abonada pera qui la música es un pretext pera donar lloch als entreactes.

Oh, geni de Meyerbeer, que tens poder pera emportarten encare a les multituds, desde la *princesa altiva* que eczerceix el *flirt* en un palch dels de la goma liceista fins a *la que pesca* (una gran suada) en la *ruín barca* d'aquell quint pis abandonat a la dictadura del noy Salau!

Oh, democrática y popular *Africana* ab un tenor aragonés que posa'l crit al cel, y un *barítono* catalá que dona l'opi a les abonades! Y encare dirán que aqui no'ns entussiasmám ab els artistas de casa!

O tempora, o mores.

R. SIMÓN Y BRUNET.

UN MANIFEST

Transcrivím el manifest de la «Unió Catalanista» dirigit al poble catalá, ab motiu de las reformas del Notariat:

«Altre cop, desde las altas esferas del Govern, s'ha posat a prova la paciència catalana.

No per lo camí ral, sino per viaranys y rocaters, altre cop se vé a pertorbar la vida jurídica de la nostra terra.

Ja no es en los preceptes de la ley civil, ni en l'espay ahont la Justicia equilibra'ls plats de sas balansas, sino que es en las interioritats de l'ánima, aquestas interioritats recónditas en que prenen forma los mohiments de la voluntat humana, lo lloch ahont darrerament se'ns ha preparat la emboscada.

Per allá, a mitjans del sigle passat, en un período de relativa calma, en lo que fins molts varen arribar a creure en las virtuts del parlamentarisme, lo legislador espanyol, buscant orientacions en las prácticas catalanas, publicá una ley a l'ombra de la que devía organisarse en tota la Península un cos notarial intel·ligent y honrat, al que podía demanarse consell, ab confiança absoluta en sos coneixements y pericia y sens temensa de que faltés a la fe jurada en los actes més trascendentals de la vida humana.

Aixó, que entre nosaltres no era més que'l manteniment de seculares tradicions,

á Castella li ha vingut ample; y avuy, després de més de quaranta anys d'ensaig, los verdaders successors de sos notaris antichs, de aquells notaris tipos ridícols ab ribets d'alguna cosa pitjor que de má mestra'ns pinta'l teatre clássich castellá, los continuadors d'aquells notaris que sens dubte eran los que més convenían a aquell poble quan lo poble'ls tolerava, los rebrots d'aquells notaris que son los que encara deuen convenirli quan a pesar de ser los menos han pogut imposarse als més, han lograt ab sas odiosas protestas y ab sas reclamacions atrevidas, que d'una plomada per medi d'un simple Decret, lo Real Decret de 26 de Febrer prop passat, se fes llenya del arbre que no ha pogut arrelarhi.

Y que son ells los que ho han conseguit, y que es l'interés d'ells l'interés que exclusivament s'ha consultat, y que per ells y tantsols per ells s'ha fet la reforma, ho demostra'l preámbul mateix del Decret d'una manera palesa.

No's tracta en aquest Decret, no, de millorar la classe; no's procura, no, en ell excitar els nobles estímuls a sos individus per lo millor compliment de la missió que'ls está confiada; no son, no, els drets dels que ab sa assiduitat y ilustració han obtingut lo favor públich lo que's vol posar a salvo, sino que després de

regoneixer que'ls notaris que autorisan més escripturas son *los mejores* y que per aixó a ells acudeixen los otorgants, ab una franquesa, que no logra dissimular la flexibilitat de la llengua castellana, ben clar se ve a dir, en l'exposició de motius que'l precedeix, que l'interés que's tracta d'atendre es l'interés dels altres, es a dir, l'interés y profit dels pitjors, perque'ls que no son los *millors* resulta sempre que son los *pitjors* quan se prescindeix de las figuras retóricas ab que'l concepte s'engalana.

Y per ells, aixó es, en profit dels notaris pitjors, limitant la llibertat humana, no tant com lo preàmbul del Decret apar amenassarho, pero deixant pendent la amenaça pera quan s'haja desarrelat, lo que essent exercici d'un dret sacratíssim, l'autor del Decret califica de costum arrejada, s'introduheix un repart forsós pera l'otorgament de certs instruments públics, que aixis mateix, ab una ignorancia supina, se califiquen de senzills o poch importants, per més que son de naturalesa tal que'l més petit descuyt o la irregularitat més insignificant en sa formalisació porta conseqüèncias y perjudicis incalculables.

Y, pera que no'n faltin may de notaris dolents, pera que s'escampi per tot arreu la llevor d'aquestos notaris que per no ser los *millors* no arriban a mereixer lo favor públich, las oposicions pera l'ingrés en la carrera, que la ley esmentada establía en las regions, se centralisan a Madrid, creant un cos d'aspirants que vindrá a esser l'ufanós planter de mala niella.

Sí, los notaris de nostra terra,—d'ella devém tant sols nosaltres preocuparnos,—no sortiran en lo esdevenidor de la flor de la Universitat Catalana. D'aquí endavant se reclutarán en la escoria d'aquesta

joventut que l'afluencia de la política porta a Madrid y que esma-perduda en mitj de la atmósfera corrompuda en que viu y de las costums acanalladas que la perverteixen, veu no més en l'empleo y dependencia del Estat lo modo de solidarse.

Joves catalans: ab aquest Decret se vos ha barrat una altra porta. Vosaltres que al entrar a l'Universitat plens d'ilusions esperavau que al sortirne conqueríreu per l'ample camí de las oposicions una notaría, vosaltres que moltes vegadas ab lo cor plé d'ilusions encara més falagueras esperavau haberla obtinguda pera constituhir una familia, segurs de que compartint per medi de vostra laboriositat y honradesa'l favor públich ab los demás companys de professió, podríeu atendre decorosament a sa subsistencia, renunciieu desde ara als vostres ideals y deixeu franch lo pas als que en virtut d'una parodia d'oposicions, en las que fins vergonya de pendre part vos donaria, quedarán a Madrid d'imaginaria pera anar de santpere a santpau a regentar notarias uns a tant que la poderosa má dels seus pares ó dels seus padrins no hagi pogut definitivament fixarlos.

Qué vol dir que hi entrin completament destituhits dels coneixements més indispensables pera'l bon desempenyo de tan delicat càrrech? Qué hi fá que per sos antecedents no inspirin confiança? Encara que no siguin dels *millors*, ja vindrá'l repart; ja s'arrancarà ab má despiadada y a no trigar gayre aquesta *costum arrejada* en nostre país de que'l públich elegeixi lo notari de sa confiança; ja, convertida la fe pública en altra de las moltes funcions burocráticas, sense mérits propis, tindrán los notaris, en son exercici a manera de sou assegurat, los honoraris.

Pero no sereu tantsols vosaltres los sacrificats. Ab vosaltres se sacrifica aixis-mateix lo bé general, perque la reforma que mata vostras llegítimas aspiracions va de dret al cor del poble.

Sí, aquest Decret, en apariència inofensiu, que dintre de poch temps haurá implantat per tot Catalunya un cos de notaris exótic, complertament desconexedor de nostras costums, en la realitat es de conseqüèncias més funestas que las reformas legislativas ab que fins ara s'ha vingut castigantnos.

Dintre dels plechs més o menos amples de la lley civil queda sempre espay per corre, y'l sentiment nacional, aquest aplech d'aspiracions comunas, encara que moventse ab pena, arriba a determinar prácticas y usos que satisfán las necessitats y donan fesomía propia a la vida jurídica del poble; pero si'l Notariat no s'identifica ab aquestos sentiments y aspiracions, necessariament ha de contrariarse l'instint colectiu d'ahont dimanan, y no es ja per falta de lloch, sino per falta d'engranatge y de transmissió de las forsas impulsoras, que'l moviment s'atura o corre desordenat pera establir relacions de Dret en oposició a la voluntat de las personas que d'aquestas relacions han d'aprofitarse.

Lo Notari no es un empleat públich, com d'una manera tan falsa s'afirma en lo preámbul del Decret. Aixó's pot tantsols suposar colocantse en lo migrat punt de vista desde'l que en ell se procura atendre als profits de la classe.

Lo Notari es lo verdader conceller de la familia en los grans centres de població, y molt més encara en los pobles y llochs de menos importancia. A ell acut l'home en tots los actes trascendentals de la vida; a ell acut quan ha de pendre

estat pera fixar las condicions económicas de la societat conjugal que va a constituhirse; a ell acut quan, pensant en la mort, de terme contingent pero sempre inevitable, vol disposar de sos bens pera després de sa existencia; a ell acut quan tracta d'esmersar y fer productivas sas economías; a ell acut, en ff, en la major part de sos negocis y contractes. Y ell es qui en tots aquestos cassos, explorant son pensament y penetrantse bé de sos desitjos ab mira al Dret constituhit, no solzament posa al seu devant las contingencias del pervenir y li senyala'ls perills que respectivament ofereixen, sino que dona forma concreta a la expressió de sa voluntat, que la major part de las vegadas en son período de gestació se manifesta vacilant y enterbolida.

Pera poder desempenyar ab acert una missió tant delicada, lo Notari ha de dominar per complert lo Dret del poble en que viu; ha de conéixer en sos preceptes y en sas realitats prácticas, ha de estarhi complertament identificat y ha de participar del sentiment comú de que deriva, perque casi sempre, essent la voluntat del home resultat del ambient en que viu, ha de compréndela per una especie d'intuició que sols respirant lo mateix ambient pot obtenirse.

Y aquesta armonía entre'l poble y'l cos notarial que, essent secular a Catalunya, ha pogut mantenirse baix l'imperi de la lley a que avans s'ha aludit per més que certas corruptelas vinguessin una que altra vegada a pertorbarla, queda ara per complert destruhida en virtut del Real Decret de que's tracta. En virtut de sas disposicions, prescindint de la baixa de nivell intelectual y moral que en general sofrirá la institució, s'omplirá Catalunya de Notaris forasters desconexedors de la

nostra llengua, ignorants del nostre Dret y d'un sentiment jurídic completament contrari al de la nostra terra, Notaris que no entendrán als seus clients, que si'ls entenen no podrán ferse cárrech de sa voluntad ni dels objectius a que va encaminada y que encara que's entenguin y's fassin cárrech de son pensament, fins per instint estarán inclinats a contrariarla.

Lo cop ha sigut certer y l'arma queda clavada en la ferida. Per ella insensiblement anirá debilitantse fins a morir lo Dret d'aquesta terra.

Mentres subsisteixi lo Real Decret de que's tracta, una per una, debilitantse primer y cayent després, se anirán perdent las institucions civils de Catalunya.

Catalans: alsém, donchs, contra aquesta disposició legal nostra protesta. Alsémla enérgica y viril encara que sabent que nostra veu ressonará com sempre en lo buyt de la política. Alsémla ab esperit

seré y ab los ulls girats al indret d'ahont pot venir l'únich remey possible.

Si per un etzar de la sort avuy lo Govern tornés sobre sos acorts, l'alivi sería passatger. Lo verdader remey tant sols se troba en los principis autonomistas de nostra bandera. A Manresa la va desplegar a l'any 1892 la UNIÓN CATALANISTA y desde llavors a la vista de tothom la ha mantinguda estesa. Pera que deixi d'atentarse una y altra vegada contra nostre modo d'esser, nosaltres, los catalans, dintre de Catalunya y ab esperit catalá, hem d'administrar nostres interessos. Aixequém, donchs, ben alta aquesta protesta, pero al ensemps seguím treballant sens treva, ab fe y ab energia, fins que se'ns reintegri en la direcció de nostra constitució interna.

Catalans: ¡Visca Catalunya!—Barcelona, primer d'Abril de 1903.»

ACTUALITATS

LLIBRES.—Actualment CATALUNYA te en preparació: *Manyoch de fruyta mallorquina* del notable prosista Joan Rosselló; *Prosa* d'en Claudi Planas y Font, y un aplech de versos del eminent poeta Miquel S. Oliver.—En el n. pròxim parlarem de dos llibres més, també de grandíssim interès—D'altra banda, accedint a prechs repetits, publicarem *Lo Trevall* de J. Ruskin en fascicle apart.—Brotan els arbres; tot reviu; tot se bellugueja; CATALUNYA també sent l'embranchida primaveral, y somriu a sos amables favoreixedors ab esquisida cortesía.

OGRES.—La faula dels gegants horribles que s'empassavan criaturas, torna a

ser viventa.—Som lluny dels temps del gran filosof grech que dialogava ab sos deixebles sota els baladres dels jardins o entre els pámpols de las vinyas serenas.—Avuy, per apendre cal dur elm y cota de malla; las Universitats tindrán marlets y fossos; per entrar a las aulas enloch de timbre s'tocarà l'corn; en els intermedis se jugará a balas ab caps sachnosos.—Deyan nostres pares: *Ves a saber á Salamanca*. — Oh Salamanca, amiga de las profunditats y dispesera de las ciencias! Genuina encarnació de l'ànima espanyola! Nosaltres en tas desolacions hi veyém una simple qüestió estética y tan lleig trovém l'estúpit barret dels civils com el *sombrero de tres picos* dels estudiants.

FOLLET.—El llibre, oh!—d'eu tota la premsa—es de l'Apeles Mestres. Copio:—«Accepteu, senyora—los humils presents—de vostras esclavas—y fidels servents—las flors aromosas—els pintats aucells,—las gemadas fruytas,—els manyachs anyells»—Nadala, una Comtesa pregunta á Follet com se diu. «—Pregunta al rossinyol qu'en la verneda—canta de día y nit—pregúntali el seu nom; no'n te senyora.—Jo com bon rossinyol, tampoch ne tinch—» Un Comte Martí, que sembla en Martí de Romea, diu: «—Y bé, Nadala, aném. Com es possible—que us interessi un punt—l'insipit xerroteig d'un vil cantayre—que m' sembla bó totjust—per divertir bovers y fangadoras—y rabadans incults?»—Un Chor d' homes. «Qu' arrogant parla el cantayre—als senyors d'igual á igual! —¡Qu'es hermós en sa altivesa!—qu'arrogant!—» Tota l'obra es aixís. Senyor Apeles, aixó no es follet, es gresol. El medi ambient ha penetrat en atoms imperceptibles dins la seva anima y ens ha donat literatura de passatje.

INFANTS.—Hem de confessar qu'espe-
rávam ab interés els retratos de criaturas
d'*Hispania*; malhauradament hem sofert
una nova decepció.—Nostres infants son

PREMPSA

HISPANIA. N.º 4.—En Felip Pedrell
estudia la personalitat del eminent Peter
Benoit.

«Como Wagner en Alemania, como
Borodine en Rusia, como Smetana en la
Bohemia, Peter Benoit consagró toda su
vida y todas sus energías de artista na-

lletjos!—Tenen las caras ensopidas; po-
brets, se veu que jugan a *cintas* o a *arroz
con leche*.—Una dolsa tristesa ha invadit
nostra ánima misericordiosa.—Vosaltres,
oh infants, creixereu y parlareu de Natu-
ra, de Vida y de Suprema Bellesa. Mes
ay, sou lletjos y escanyolits y condormits,
si fá o no fá com vostres pares, per qui
apreneu décimas y feu quadros de cali-
grafia ab aquells cabalístichs 1, 2, 3, 4,
5, 6, 7, 8, 9, 0.—*Enero, Febrero, Marzo,
Abril.*—*Luis, Jacobo, Pedro, Sebastián.*—
Primavera, Verano, Otoño, Invierno.

ELS IMPOTENTS.—Aixís apostrofan els
mascles a n'els que no son vitals, peluts
ni bruts. Un jove escriptor que *puise* a *La
Vanguardia* ha publicat ab aqueix titol
un article contra els impertinents qu'olo-
ran tota cosa, y malparlan de tota cosa;
conducta censurable dat el refinament de
nostra cultura—Nosaltres ens fem solida-
ris de la conducta d'*aytal* escriptor, y
anatematisèm als negatius estérils.—Lla-
hor als genis intangibles!—Adhuc la pa-
raula *reventada* es innoble y ens fá estre-
mir els ganglis y ramificacions del sistema
nerviós.—Diguèm delicadament que's
van casar la *bella señorita* y el *distinguido
ioven*.

cional «á despertar—según sus propias
palabras—la Psiquis flamenca.»

En un folleto publicado en 1875 (*Di-
sertación sobre la música nacional flamen-
ca*), él mismo señalaba la misión que se
impusiera de retrotraer la educación mu-
sical á sus principios naturales con áni-
mo de desarrollar en el pueblo el senti-

miento individual y el amor á la patria. Declarábase adversario del eclecticismo, del cosmopolitismo y del utilitarismo, «los tres grandes azotes que destruyen y aniquilan la fuerza vital y la originalidad de una nación. Existe, sin embargo —añadía con sano criterio— un cosmopolitismo razonable, especialmente el que, partiendo de la idea del nacionalismo, reconoce en cada pueblo su facultad creadora propia, sin subordinarla á las condiciones de desenvolvimiento basadas en un principio uniforme, incompatible con el genio particular de cada pueblo. Este cosmopolitismo hasta puede recomendarse, porque implica el reconocimiento de la acción libre y del libre desarrollo de una raza secundado por todas las razas. Partiendo del punto de vista de que la libertad consiste en el respeto del individuo al individuo, respeto tomado como base de las relaciones íntimas entre los diversos miembros de la colectividad, el cosmopolitismo bien entendido establece el mismo principio para la personalidad colectiva y reclama para los pueblos el mismo derecho á la autonomía que para el individuo.» En otra parte de su *Disertación*, Benoit hace notar que así como el conocimiento de sí mismo y de sus semejantes es la clave del conocimiento de la humanidad completa, asimismo la idea de patria es el fundamento y el principio de la idea universal.

Su teoría acerca de la vulgarización del arte nacional flamenco, apoyábase sobre tres bases: la enseñanza, la creación y la ejecución ó la difusión. Por esto la enseñanza por él establecida practicábase en tres períodos, de acuerdo con aquellas bases. En el primer período el alumno iniciábase en la melodía, en el ritmo y en la prosódica de la lengua fla-

menca, haciéndole cantar melodías populares. En el segundo, destinado al canto y al cultivo de los instrumentos, el discípulo se dedicaba, además, á ejercicios tales como transcripciones de canciones y de danzas populares, cuyos temas eran utilizados para desarrollarlos los alumnos de las clases de armonía y contrapunto. Esos ejercicios y temas de asimilaciones y transcripciones populares armonizadas, más extendidos y variados, siempre informada la enseñanza en el mismo espíritu, pasaban, todavía, á los alumnos de las clases superiores para adiestrarse en la fuga, en la composición y en la creación libre sobre la base de la popular. Al mismo tiempo, los discípulos de este curso superior, bien preparados por la enseñanza de los anteriores, estudiaban las producciones similares de los otros pueblos, empezando por los de razas congéneres del Norte y terminando por los del Mediodía. El sistema completo de educación musical preconizado por Benoit y aplicado en gran parte á su Escuela consistía, como ya se habrá adivinado, en el estudio y en la interpretación de los cantos y las danzas populares de cada pueblo, para que la iniciación de las obras de arte del pueblo cuya naturaleza poética y musical hubiese sido revelada por sus propios temas populares, fuese más completa y asimilados todos sus elementos propios. Como se ve, no se trataba meramente de una escuela de estética nacional, sino de una verdadera cátedra de civilización y de cultura intelectual de la patria, ilustrada por la poesía y por la música, soberbio ensueño que Benoit, lleno de fe, de ardor y de entusiasmo pudo, en parte, ver realizado.

La obra del gran apóstol é institutor estético por amor á la patria, complétase,

por manera admirable, estudiando la del compositor, que si se distinguía cultivando todos los géneros, salvo la sinfonía, propiamente dicha, y el cuarteto, sintetízase, principalmente, en el Oratorio, en el Oratorio dedicado á cantar la Psiquis de la Patria, en el Oratorio donde despliega una pujanza y una originalidad que no tiene precedentes históricos en ningún pueblo del mundo.»

Y acaba ab las següents notables consideracions:

«Mediten y reflexionen nuestros músicos en el alto ejemplo de Benoit, que tiene en nuestra patria una suprema adivinación en aquel concepto expresado por nuestro eximio Eximeno, al escribir más de cien años antes del músico flamenco: «Sobre la base del canto popular debía fundar cada pueblo su sistema de música.»

La Psiquis de nuestra música duerme y no hay quien sienta vigor y fe en el alma para despertarla.

No despertará, no, á los cantos sin ton ni son engendrados en el cosmopolitismo, en el eclecticismo y, sobre todo, en el descarado é inmoral utilitarismo reinante que los informa, los tres azotes del arte moderno como los llama con airada vehemencia Benoit.

Mediten y reflexionen.

La gota de aceite, desprendida de la lámpara de Psiquis, que ha de revelar el genio evocador, obrará el milagro aromatizada no con esencias fugaces, que no llegan á impregnar el ambiente, sino con acres fragancias balsámicas del terruño, que huelen á montaña, al alma invisible de la Patria.»

MONTSERRAT.—N. 34.—Comensa la segona época d'aquexa Revista.— Cal

notarhi un article d'en J. Figueras (*Catalanisme y Tradició*) una poesia d'Eveli Doria, y un estudi d'en Manel Pagés sobre les vinentas eleccions.— Aquexa Revista comensa la publicació de *Las barcas negras*, novela de F. Balari y Galí, y la del *Llibre de Mil Proverbis* de Ramon Llull.

REVISTA JURÍDICA.—*La acción social y las instituciones civiles*, es lo titol del interessant discurs que'l docte catedratic d'aqueixa Universitat Sr. Trias, ha llegit en l'acte de la inauguració del present curs, a la Academia de jurisprudencia y legislación de Barcelona.

Comensa estudiant les íntimas relaciones que entre l'individuo y la societat existeixen sempre encare que aquell se proposi la consecució d'un fi personalíssim y purament espiritual, com es sa vida ultraterrena, donchs les mateixas doctrinas cristianas li imosan la ley de la caritat, d'amar á sos semblants; molt mes se notan aquellas relaciones, quan se considera al home, sols en sa vida terrenal, donchs allavors encara que's pogués prescindir de ditas doctrinas cristianas, la mateixa naturalesa de las cosas, las determinaría.

Tota ley ha de tenir caracter social, ha de considerar no unicament lo be del individuo aislat, sino lo d'aqueix en consideració á las exigencias de la colectividad; en aixó están conformes, se pot dir, que totas las opinións; aquexas se divideixen quan se tracta de determinar quina es la forsa propulsora de la acció social que la ley encarna, donchs mentres creuen uns que sols existeix aquella forsa en l'Estat central, en cambi, altres que son los més, avuy día, opinan que radica principalment en los varis centres vitals y organismes par-

ticulars que dins del Estat resideixen; los primers tenen una concepció atomista de la societat; les altres, orgànica. Los partidaris de las monarquias absolutes del Renaixement, los jacobins, los socialistas, los individualistas, (que sols se diferencian dels anteriors, en vedar al Estat lo camp de la activitat econòmica) perteneixen al primer grup. Los que proposan solucions positives y experimentals pera organisar la societat, anteposant al Estat los organismes naturals, s'inclouen en lo segon.

A. continuació indica los principals characters de la escola individualista, quins precedents y origen se troban en las doctrinas de Grotius y sos dexebles, las que tingueren son complet desenrotllo en Kant y Rousseau, y sa aplicació pràctica en la revolució francesa.

Kant no atribueix al dret altra funció social que la d'armonisar las llibertats individual, es a dir, li nega caracter social positiu. Més com en la realitat de la vida no's seguiren, perque no's podian seguir al peu de la lletra, aqueixas ideas de l'escola individualista pura,—de la assistencia que la colectivitat ha de prestar el individu, se n'encarregá l'Estat exclusivament, com á representant de la *voluntat general*, implantantse com á conseqüencia, l'absolutisme individualista, tan opressor com ho fou lo monarquich.

La concepció atomista de la societat que tenia l'individualisme lliberal, origina l'idea, que tots los núcleos socials que dins del Estat viuen son incompatibles ab la llibertat e igualtat que l'home en son estat de naturalesa té, y per lo tant s'ha de procurar que desapareguin, o al menys que siguin dominats per l'Estat. Lo dret individualista, com se veu, está sustanciat per dos elements antagònichs, que, alternativament lo dominan; la *anar-*

quia (quina génesis se trova en l'idea d'un estat natural del home, en lo que, aqueix se troba exent de tota ley, de tota necessitat,) y l'*autocraeia* (en quant dona al Estat, com a unich representant de la colectivitat, un poder absolut pera regular las llibertats individuals); l'element anarquich lo veyém implantat en lo principi d'absoluta llibertat en las relacions d'home a home, com per exemple, las que existeixen entre'l capital y'l trevall, las que origina la especulació mercantil, etcétera. Per altra part, la ley tendeix a destruir com hem dit, tots los núcleos socials que podrian servir de contrapés á dita anarquía; no mes cal recordar los continuats atachs de que ha sigut víctima lo mes important d'aquells núcleos, la familia, implantant la institució del divorci, treynt al cap d'ella, la llibertat de testar, etc. Igual ingerencia y consegüent desnaturalisació, ha sofert totas las demás corporacions.

Per efecte de la continua acció individualista que ha desorganisat la societat, del adveniment de la gran industria, de la creació d'aqueixas poderosas companyias anónimas que per tot arreu surgen, y d'altras causas, s'ha originat la anomenada *questió social*, la que segons los socialistas sols se pot resoldre, mediant la acció potent de la ley, de l'Estat intervenint y regulant en absolut tota la vida econòmica de la societat: con se veu lo socialisme no es mes que la exageració del principi individualista.

Dos programas o criteris tenen los partidaris de las doctrinas socialistas, un que es l'ideal al que tendeixen; altre lo practich que de moment volen realisar; vejentse en lo mateix manifest d'Erfurt, aqueixas duas tendencias.

Exposadas las ideas y escolas indivi-

dualistas y socialistas. tracta després lo doctor Trias, de las solucions orgánicas, avuy día de tanta importancia, que casi's pot dir que han donat origen a una nova ciencia, la sociología, que estudia las lleys que presideixen la vida del cos social. Tal ciencia, si bé ha contribuït a eliminar lo concepte abstracte del home y l'absurda teoria del pacte social, afirmant per lo contrari la interdependencia y recíproca relació dels variadissims fenòmens socials, en cambi degut al esperit purament positivista y materialista de que está informada, ha infiltrat en las societats contemporáneas un destructor escepticisme, y al volguer fer obra afirmativa, ha intentat construir un ordre social tan aprioristich y poch practich, com lo que els filosofhs del sigle XVIII somniavan. Ademés, molts dels beneficiosos efectes que hem apuntat, son deguts en part a influencias d'altras escoles y autors, com Vico, La Vigny, Le Play, la nomenada *escuela social* cristiana (quals principals representants son Ketteler, Manning, Nitti, Lichtentem, y altres.)

Indicats los characters de las escoles orgánicas no cristianes, passa a estudiar lo concepte que de l'home y de la societat ne té la dita escola social cristiana. Considera aqueixa que l'individualitat humana es lo centre de la vida social, puig si be Deu va crear al home pera que aqueix conseguís un fi particular, també lo va posar en condicions de vida, tals que havia de mantenir forsosas relacions ab sos semblants, relacions que s'havían de fonamentar en un sentiment intens d'amor; l'home en qualsevol posició social en que's trobi, segons los principis cristians, té devers en vers sos semblants, dictats per sa consciencia, deduintse de tal idea, la consideració de la *caritat*, com a veritable *obligació social*.

Practicament, no sempre's pot convertir en coactiu lo dever d'assistencia que en la vida de societat l'home té obligació de cumplir, puig, a vegades no troba lo dret d'un individu, persona particular á qui dirigir-se pera ferlo efectiu, si bé en aqueix cas, los sentiments morals obran ab mes forsa que una prescripció jurídica y donan per resultat lo compliment d'aquella *obligació social*, que no tenia persona determinada per subjecte de la mateixa: compliment que unas vegades deurá son origen a movils d'afecte, com succeheix en las relacions de familia o d'amistat, altrás a una vocació sobrenatural, com en las associacions religioses o també a sentiments de mútua utilitat. La acció de la ley, ha de limitarse á deixar en llibertat pera desentrotllarse a totas aqueixas iniciativas socials.

No obstant, quan la societat, per diverses causas, se trova completament desprovista de dites iniciativas, voluntarias, allavors, com diu Le Play, se llegeïma, a titol de mal necessari, la *caritat ó assistència legal*; á pesar d'admetre tal principi, la escola católica, may se la pot confondre ab la socialista, puig aquella sempre considera a la societat com un tot organich, reconeix la existencia y hasta necessitat de gerarquias socials, admet la llegeïmitat de la propietat particular, y sobre tot, creu en la existencia d'un principi sobrenatural, com a base y fi de la humanitat.

La acció combinada d'aqueixas tendencias científicas (la socialista, la orgánica, escéptica y la católica) ha produït ja avuy día resultats practichs beneficiosos a totas las classes socials mes necessitadas d'auxili, y en general a tota la societat, abans de tot tiranisada pe'l mes absorbent individualisme.

Solsament en lo camp del dret civil y mercantil, s'ha vist canviar en part lo concepte de la propietat, desapareixent aquell *jus abutendi*, dels economistas individualistas, donchs lo propietari té devers socials que li imposan sa condició de tal; aixís ha pogut dir lo cardenal anglés Manning «l'home que mor de fam té un dret natural sobre'l pá d'un altre home» afirmació de indubtables conseqüències en l'ordre civil y penal. Un dels ideals que en la propietat tenen los sociechs católichs expressat també en la encíclica *Rerum Novarum* del Pontifex regnant, es la major difusió possible d'aquella entre les classes populars a quin efecte obeeixen varias solucions que s'han proposat y algunas portat a la práctica, com per exemple l'*homestead* institució que existeix en molts dels Estats de Nort América, lo contracte enfiteutich, que tan beneficiosos resultats, pera'l augment de riquesa agrícola, determiná en nostra Catalunya, y algunas altres. Pera'l foment de la propietat familiar també's preconisan reformas en l'actual legislació, que tant ha malmenat aquella; l'*hoferölle*, l'*anerbenrecht*, y otras variants del fideicomis familiar molt desentrotllat també en nostra patria son las que tendeixen a aquell fi.

Ultimament s'ocupa lo doctor Trias en las relacions qu'entre'l obrer y'l patró existeixen, al constituir lo contracte particuiar de treball. La voluntat absoluta de cada una de las parts, no pot ser en justicia, la única reguladora d'aquellas relacions, donchs hi ha que tenir en compte que'l treball de l'obrer es més que una senzilla mercaderia, ja que en ell, hi posa tota sa inteligencia, y forsas materials, y además aquell pot veurers en part cohibit al formalisar dit contracte de

travall per la por de la miseria que amenaça a ell y a sa familia; pera evitar donchs aqueixa desigualtat en que's troba lo trevallador, s'admet per los publicistas de l'escola católica, lo que Lleó XIII anomena *salari familiar*, y compren lo bastant pera que'l obrer pugui satisfer las necessitats del *home normal*, es á dir del constituït en familia y del que ha d'adquirir fons de reserva pera viurer quan arribi a vell o estigui malalt.

L'Estat, lo dret positiu, es molt difícil que pugui per si sol, conseguir la implantació d'aqueix *salari normal*, y de altres reformas de caracter higienich y moral que també l'escola católica estima necessarias (descans dominical, moralitat dels tallers, accidents del treball, etc., etc.), y per aixó s'observa una tendència científica y práctica a la vegada enver una organització professional o comparativa, com a base de la organització del treball. Tals corporacions, com todas las demás que realisan fins socials, haurian de tenir reconegut lo dret de adquirir en tota sa extensió, ja que no tenen cap rahó de ser las anomenadas lleys desamortisadoras per haver canbiat com ja hem repetit, lo compte, la idea que de la propietat se tenia al promulgarse ditas lleys, la que sols era considerada com a abjecte de goig, y sense originar cap dever social.

Aqueixas son las lineas generals del moviment, que partint de diferents punts de vista, arriba a organisar a enfortir la actual societat, tan debil y desorganizada per tres ó quatre sigles de individualisme practicat baix diferents formas, y contra quina tendència destructora, sempre, com acaba dihent lo doctor Trias, ha protestat lo poble catalá, ab son constant esfors a conservar y practicar son dret propi y sas costums jurídicas y socials, que tan ca-

racterística fesomia li han donat en lo curs de sa historia.—J. M. S.

UNIVERSITAT CATALANA.—*N. 21 y 22.*

—Aqueixa important publicació se suspen per algun temps. En son n. darrer, qu'es doble publica notables treballs del Dr. N. Fuster, Rafael Gay, A. Armengol, P. Martorell, Campllonch, A. Novellas, P. Pallars, J. Bellafla, Joseph Carner, Genover y altres.

VIDA.—*N. 29.*—Publica un notable article sobre la *Intensitat de la literatura catalana*, de M. F. Viver.

«No pot negarse que la literatura catalana ha fruit d'una soperba florida; no pot negarse que retornada de sa mort aparent pel amor fervorós d'entenimentats patricis aparegué al sí de las nacions venerable i hermosa com una visió de poeta somiador; tan hermosa i venerable, que, ajensada am la gloria immortal d'inimitable *Atlántida*, no fora coneguda dels trovaires antics, ni aduc del Petrarca catalanesc N'Ausias March. Pero tampoc es pot dexar de regonéixer, qu'avui per avui, malgrat l'espessor de plomes dels que s'han tirat més o menys consiensosament al *mercat literari*, té immensa caminada a seguir per a assolir el lloc que li pertany en el progrés modern; té quelcom de fret, quelcom de rutinari en son ánima, que malmena sa ecpresió maravellosa i que no la permet vibrar amb el fogós entusiasme i la forsa avassalladora que pressentim els aimants de sa glorificació i sa complerta renomada. Senzillament; no es tot or lo que llú. A la inconciencia y candidesa primitives déu sustituirles l'estudi i reflexió estéticos, i déu discutirse molt, puig cal fer molta llum, i es menester desempellegarnos de revellides formes i de mansuetuts estantisses.

Parlem clar. La literatura de casa nostra es pla més ecstensa que profunda, sólida i variada. Ara matex no hi haurá xicot entre'ls barbamecs que tot just arreconen la bossa d'anar a estudi, que no hagi gaudit la illusió de contemplar sa firma en lletres de motllo sota algun versot; ara matex no hi haurá fembra per lleganyosa i totxa que sigui, que—i perdonin els trovadors de la etat mitja—no's vanti de posseir el cor d'un cantaire a ratos perduts».

Segueix un altre article, tambe mol interessant den Rafael Masó Valentí; *Un erro moral y artistich*:

«A nosaltres, ens'apena l'entrar en una de nostres parroquies i veurer aquelles parets pintades, imitant ser fetes am pedres iguals, ben escairades, de colors alternats i presentantnos aparells inverossimils i inestables, ens'apena veurer aquestes matexes parets altres voltes pintades imitant grans arcades que circulen el temple, arcades sense proporció i insostenibles am sos basaments de marbre mal imitat i encara mes mal colorit; ens'apena veurer aquelles cúpules pintadas d'un blau esperverador en el qui hi campejen convenientment ordenades un axam d'estrelles blanques, ens apenen aquelles flors d'or, rígides i sense olor, omplenant un buit mal dissimulat, o enferfegant la mesa i graderies del altar; ens'apenen, aquelles flors de roba i paper de seda empolsades i rebregades quan no descolorides; ens'apenen aquells vestits de les imatjes carregats d'anticueles i pedreries falses, aquells candeleros, rexes i rerros vestits amb una capa d'or demostrant lo que no son, aquells enrejolats mes propis d'un saló que d'un lloc de reculliment.....

¡Quin contrast si s'comparés els nostres altars amb els dels primers temps dels

cristians, sempre senzills de forma, que son material fos comú ó preciós, sempre circumdats per tot lo que pogués ferlos semblar sants als ulls dels fidels sense que'ls seus accessoris los hi traguessen el caracter de simplicitat i de puresa de bellesa y gravetat!

Se fixa en la descripció que fá la Bíblia de la magestat i riquesa del temple de Salomò, en el que fins els claus eren d'or pur, i la contemplació dels restos dels altars romànics, tots ells construïts am planxes d'or i plata d'un grux ecstraordinari i am riquesa de pedres precioses. Comprendrem facilment que un desitj gran de tornar al antich esplendor de la Casa de Deu fos el que induís a nostres passats a substituir la superfície llisa de la pedra i ferro dels altars mitg evals per la daurada i lluenta que desde principis del sigle XVI, comensa a qvirarse en tots els indrets dels santuaris.

LLIBRES

LA EVOLUCIÓN ¿ES LA LEY GENERAL DE LA VIDA?—EL HOMBRE Y EL MONO *por el Marqués de Nadaillac.*—*Llibrería de J. González Font.*—*Barcelona, 1903.*

Se tracta d'una obra seriament científica, inspirada en el criteri espiritualista.

Son autor, el Marqués de Nadaillac, prou conegut pels que's dedican a estudis anthropològichs, examina ab gran imparcialitat y erudició las doctrinas de sos contraris; analisant els punts dubtosos baix tots sos aspectes ab una escrupolositat científica que no estém gayre avesats a trovar.

Per aquexos mérits l'obra del Marqués de Nadaillac es llegida ab gust fins pels

Mes, aquest afany de riquesa en temps en que no podia habernhi, aquest afany de presentar fastuositat sense tenir els medis necessaris per a mantenirla es lo que precisament ve a constituir l'erro moral de que ens lamentem i fa que sigui aborrible la práctica del daurat.

No hi ha mes; devant de Deu s'ha ser sincer. Devant de Deu, amb mol mes motiu, per ser ell la vritat per essencia, s'ha de dir la vritat. La mentida, l'engany, la estussia, el dissimulo, son detestables devant dels homens; ¡doncs quan mes abominables han de ser devant de Deu!....

Tractem doncs les coses de Deu sempre am serietat i ens infundirán mes respecte. La riquesa no es una qualitat indispensable en la casa de Deu. Els que siguin rics que la mostrin i que la ofereixen; els que siguin pobres que se n'abstinguin si li han de donar falsificada.»

seus contraris; per aqueixos mérits el tractat de que parlém obtingué tan excellent acullida en el camp científich.

Es d'esperar que l'editor no s'arrepentirà d'haverne publicat una tan cuydada traducció com la que'ns ofereix.

GAZETA DE MALLORCA.—Hem rebut el primer n. d'aquex setmanari, per cert molt ben presentat. Lo dirigeix el notable literat mallorquí, amich y colaborador nostre, En Matheu Obrador, qui firma una valenta y simpática *Escomesa*, que sentím no poguer transcriure. No cal dir ab quin gust establím el cambi ab la *Gazeta de Mallorca*.

Imprempta y litografia de Joseph Cunill.—Universitat, 25, (devant del Seminari).—Barcelona

OPINIONS SOBRE UN LLIBRE

TRADICIONS Y FANTASÍES.—Con este título el inspirado vate mallorquín Mosen Miguel Costa y Llobera ha publicado un tomo de hermosas poesías lírico-narrativas, basadas en su mayor parte en leyendas y tradiciones populares principalmente de la tierra mallorquina, en las cuales además de una versificación fluida y armoniosa resaltan aquella pureza de afectos y sentimientos, brillantez y espontaneidad en la manera de expresarlos y hacerlos sentir, propias de los grandes poetas. La nota culminante en dichas composiciones es, sin duda, la patriótica, el amor á la *tierruca*, el sabor regionalista que en ellas palpita, sin olvidar por eso la sentimental y amorosa, transportándose el autor á veces en alas de su ardiente imaginación y en pos de tan nobles afecciones del alma á alturas verdaderamente épicas.

Los siguientes versos, entresacados de una poesía titulada *Candor*, pueden dar una muestra de la manera sentidísima con que se expresa el referido poeta. (Copia un fragment de dita poesía.)

¿Puede decirse más en menos palabras?

Como ejemplo de la entonación épica á que antes nos hemos referido ahí van las siguientes estrofas con que encabeza Mosen Costa su poema «*La deixa del geni grech*»:

«Cabirs qui de la terra viviu en les entra-
[nyes,
Covant tresors ó saba qui fa reviuere'l
[camp;

Arquers de les altures qui disperau el
[llamp,
Genis del bosch ombrivol del mar y las
[montanyes;
Ombres dels nostres avis, terror de gents
[estranyes;
rebeu ja'l sacrifici, que grat á tots s'es-
[camp.»

Otros varios ejemplos podríamos citar; pero haríamos interminable esta sección. Réstanos únicamente decir en honor del cantor de las tradiciones mallorquinas, que merecen especial mención y son verdaderos modelos de leyendas populares las tituladas «*La Cova del Drach*», «*El Cavall del Rey D. Jaume*», «*La visió del Pelegrí*» y algunos otros que aparecen en dicho manojó de poesías, las que recomendamos al buen gusto de nuestros lectores.

Felicitemos, pues, al autor, al propio tiempo que como catalanes nos congratulamos de que haya sido aumentado el tesoro de nuestra literatura con composiciones tan notables cual las del reverendo Costa y Llobera.

(*Correo Catalán*)

Una colección de versos de Mosen Costa y Llobera, excelso poeta mallorquín, ha de llamar siempre la atención del público leído y ha de ser acogida con entusiasmo y saboreada con fruición por los amantes todos de las buenas letras. Son sus versos manjar delicadísimo para espíritus delicados y cultos y así no vacilamos en recomendar el nuevo libro á

todos los amigos de lo bueno y de lo bello. Léase la siguiente carta composición, que su autor titula *Dos suspirs*:

Prop de la llar s'escalfaven,
un vespre d'hivern obscur,
la vella, resa que resa,
la jove... mirantse'l fum.

¡ay! tot baix digué la jove,
y la vella, ¡ay, bon Jesús!

—Qué tením are, padrina?

—Filla meva, qué tens tú?

Cap d'ellas torná resposta,
pero pensaren al punt:

—Si ho sabiau, padrinetal

—Si ho sabías, joventut!

No hemos copiado la anterior poesía por que se refleje precisamente en ella, mejor que en otra ninguna, la manera de sentir y de expresar de Mosen Costa, pero sí nos ha parecido que en tan cortos versos se descubría un interesante aspecto de su inspirada musa. Que el libro merece ser leído y más tarde releído es lo que con mayor justicia puede decirse de *Tradicions y Fantastes*.

(*La Vanguardia*)

En Moliné y Brasés comensa fent algunas consideracions sobre l'utilitat y la trascendencia del paper. Segueix dihent:

«Es casi imposible llegar una poesía d'en Costa y Llobera, sense que'ls llavis mormolin la paraula *exquisit*, com a compendiat comentari de la admiració produhida per son art inimitable, lo curs magestuós y eurítmich de sas imatges sóbrias, lo sentiment superior de la forma... Aquesta impressió es més viva en las poesías líricas del primer volúm esmentat, no igualadas fins ara per las épicas y narrativas del dos darrers. Es tan intensa la emoció poética que despertan! Cap poeta dels nostres ha sapigut so-

mouré l'ánima com en Costa ab las puras aspiracions mágicament expressadas del *Pi de Formentor*, *Joventut*, *Defalliment*, *La Vall*, *Epitafi*, *Demunt l'altura* y *La Corona de Semprevives*, y pochs han tingut los accents vibrants y magestuosos de *L'Harpa*, *A un claper*, *Temporal* y *Tenebres*...

Més ara es ocasió de parlar de *Tradicions y fantasías*. La primera poesía del llibre es una de las *grossas* d'en Costa: *L'Harpa*, la més magestuosa de totas, es esbelta y sonora com una campana y fosa com ella en un diví moment d'acert. Si aquell gran moment del poeta estava velat per lo poétich pessimisme expressat en la darrera estrofa de la poesía, es en va que després hagi volgut rectificarse ab un altra poesía inferior: *Lo Poder de l'harpa*; ni'l mateix Costa podrá esbarrarnos la impressió poéticament aplanadora del

Tart era ja. La lluna blanca y freda
guaytá tranquilament a dins la cambra,
y ningú sab ¡ay Deu! fins a quin'hora
durá'l só de l'harpa.

Segueixen tres o quatre petites poesías extretas d'aquell primer volúm per encaixar més en lo género d'aquest. ¿Qui no recorda l'*Amor de patria* expressat en la forma casi lapidaria, per lo bellament concisa, d'aquestas tres estrofas?

Quan las volgudas montanyas
deixaba'l pobre catiu,
plorant cullí d'una penya
un brotet de romaní.
Passá terras y fortunas;
pero, resant cada nit,
besava'l pobre, besava
un brotet de romaní.
Un día d'hivern, las onas
traqueren un mort ¡ay trist!
Estret en la má tenia
un brot sech de romaní.

Tot l'aplech de novas tradicions y fantasías venen després com noble y ma-

gestuós seguici. Destaca entre ellas per l'art y la *empenta*, aquella hermosíssima *Deixa del geni grech*, premiada en los Jochs Florals del Canigó, quin elogi no devém fer ara per segona vegada en tan poch temps.

Entre las demás poesías no sabém quina mencionar ni quina copiar pera donar una mostra del género y incitar lo desitj dels nostres lectors. De totas ellas y sense citarlas, perque hauríam de copiar la taula, dirém que la imaginació del poeta s'hi mostra ab sa natural ufa-na, ab sos inagotables recursos, ab sa admirable flexibilitat que fa que's deixi con-duhir per lo camí estret d'una narració senzilla ab tot y haver nascut per las voladas del áliga que trassa per l'espai ratllas altíssimas y puras com las poesías líricas d'aquest poeta.

Sa complexió poética li fa donar preferencia dintre de lo narratiu als arguments fantástichs o en que hi entri lo sobrenatural: lo rich tresor de las tradicions populars n'hi proporciona de molt variats. Vegis lo romans *Un cap*, *La calumnia venjada*, *L'era d'Escorca*, *La Ribera de Cantan-y-dormen*, *Las matinas*, y moltas d'altras per no dir totas las tradicions d'aquest tomo. Algunas d'ellas tenen un ayre popular que enamora com *La Pastoreta* y *L'Anyoransa de la cativa* que deuríam copiar si tinguessim espai.

En algunas de las que ell anomena *fantasías* retreu aquells *tresors de maravelles virginals* de las covas mallorquinas, com en la citada *Deixa del geni grech*, y *Las donas d'aygua* y *La Cova del Drach*; en altras vola capritxosament com en *Cisnes*, joya de llenguatge que pot llegirse als infelissos que bescantan de pobra y aspra la llengua catalana tot retrayent la sonora buydor de la castellana.

Y ara per acabar y no repetirnos ab las alabansas que encara a mans plenas

hauríam de dedicar al autor de *Tradicions y Fantasies*, copiarem per ferlas nostras las següents paraulas que li endressá en Matheu Obrador en lo brindis del dinar ab que celebraren los mallorquins son mestratge:

—«Noble cantor d'alta volada, vident y enamorat de la eterna bellesa. ¡Tot te sia enhorabona y Deu te do tants anys de vida com t'auguran la teva espone-rosa sanitat d'ánima y de cós; perque pugues tu coronar y noltros veure arribada a cumpliment, la teva obra gloriosa, de enaltir aqueix nom que may ha de morir, l'antich senyorívol casal ahont nas-ques, la vila ahont te nodries, la patria sencera que's gloria de tenirte per fill, la llengua que has ennoblida gentilment, y que ab heralts y feels servents com tú, té vida y examplitut y gloria per sempre asseguradas!»

(*La Renaixensa*)

Una nova revista que a Barcelona se publica desde principi d'aquest any, bax des títol de *Catalunya*, regala trimestral-mente a n'es séus subscriptors un volum de poesia o prosa. Y ha tengut es bon acert de comensâ sa colecció amb un triat aplec de versos lírics-narratius d'En Costa y Llobera. Sa elecció no podia essê més acertada.

Compren aquest novell tom, que ja fa quatre des que té publicats es nostro gran poeta pollensí, un bellíssim ramell de poesies, inspirades casi totes en anti-gues tradicions populars, d'aquelles qu' encara venturosament no ha perdudes ni olvidades de tot la gent pagesa y mun-tanyana.

De sa trentena de composicions aple-gades dins aquex llibre, sa major part son inèdites. Una bona y s'altra millô, formen variat conjunt de saborosíssima lectura, desde sa menuda poncella qu'in-

clou un delicat pensament, (*Amor de patria, Dos sospirs, La Font,*) o sa concisa y sóbria narració llegendaria que suggestivament perfila y dextra entreveure hermoses perspectives llunyadanes, colorides de má de mestre (*L'Harpa, Matines, Na Ruixa-Mantells, La ribera de Canteny-dormen, Visió del Pelegrí,* etc.) fins a sa estesa narració, d'ampla trassa poemá-

tica (*La deixa del geni grech*) aon sa voladora fantasía d'un poeta tan sencer y vigorós com En Costa, desplega y mostra tota sa forsa y opulencia.

Dignes son de sa ploma de mestre que les ha escrites y compostes, aquexes noves poesies, y merexedores de singular alabansa.

(*Gazeta de Mallorca*)

CATALUNYA

REVISTA QUINZENAL

REDACCIO PLASSA DE LA CATEDRAL, 2 BIS

ADMINISTRACIÓ: CARDENAL CASAÑAS, 4

BARCELONA

Catalunya consta de 48 págines. Se publica els días 15 y 30 de cada mes y regalará al menys trimestralment als subscriptors un volum escullit d'autors catalans ó estrangers. Es el del primer trimestre **Tradicions y fantasies** versos lírics-narratius de Mossen Miquel Costa y Llobera.

En las columnas de **Catalunya** tindrán cabuda articles científics y literaris, poesias, treballs de crítica, revista de revistas, etzetera. La suscripció será á 2'50 ptas. el trimestre y els nombres solts se vendrán á 30 céntims. Els que comprin els nombres solts no tindrán cap dret als volums, ni á las demás ventatjas que s'acordin en favor dels subscriptors.